

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_200642

UNIVERSAL
LIBRARY

ಮುನ್ನುಡಿ

ಕಲ್ಪಲತೆಯ ದ್ವಿತೀಯ ಗುಚ್ಛವನ್ನು ವಾಚಕರಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುವದಕ್ಕಿಂತ ನೊದಲು, ಎರಡು ಮಾತುಗಳನ್ನವರಿಗೆ ಹೇಳುವದು ಅವಶ್ಯಕ. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾವ್ಯಗಳಿಗೆ ಸರಸವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಬರೆದು, ಓದುಗರಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಾಭಿರುಚಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವದೇ ಕಲ್ಪಲತೆಯ ಮುಖ್ಯಧ್ಯೇಯವು. ಕರ್ಣಾಟಕ ಕಾವ್ಯದ ಸುಂದರ ಭವಿಷ್ಯವು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನವಲಂಬಿಸಿರುವದೆಂದು ನಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು.

ಸಾಧಾರಣತೆ: ಕವಿ ಸಮಯವು ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದೂ, ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವು ಸುಗಮವಾಗಬೇಕೆಂದೂ, ಕವಿ ಸಮಯಕ್ಕನು ಸರಿಸಿದ್ದ ಪದ್ಯಗಳನ್ನಾಯ್ದು, ಅರ್ಪಿಸಿದೆವು. ತೃತೀಯ ಗುಚ್ಛದಲ್ಲಿ ಕರ್ಣಾಟಕ ಸರಸ್ವತೀ ರತ್ನಮಂಡನನಾಥ ರನ್ನನ ವಿರರ ಸಪ್ರಧಾನವಾದ ಗದಾಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಬರೆಯಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವೆವು. ಇದ್ದು ಕ್ರಮಶಃ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತ ಸಾಗುವದು. ಹೃದ್ಯವಾದ ಗದ್ಯವಾಚ್ಯಯವನು ಬೆಳೆಯಿಸಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ, ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಚಿಕ್ಕ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಕೊಡಲುಪಕ್ರಮಿಸುವೆವು.

ಈ ಸಾರೆ, ನೊದಲು ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಕಥೆಯು ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅಮೇಲೆ, ಅಜಿತನಾಥ ಪುರಾಣ, ಗದಾಯುದ್ಧ, ಕವಿಚರಿತೆ, ರಾ-ತಾತಾ ಚಾರ್ಯರ ಲೇಖ, ಇವುಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ರನ್ನನ ಚರಿತವು ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ನಂತರ ರನ್ನನ ಗದಾಯುದ್ಧದ ಕಥೆಯನ್ನೂ, ಸಂಪಭಾರತ ದೊಳಗಣ ಗದಾಯುದ್ಧದ ಕಥೆಯನ್ನೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಭಾರತ ದೊಳಗಣ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ನಡುನಡುವೆ ಪದ್ಯಗಳು ಉದ್ಧೃತವಾಗಿವೆ. ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಓದಿದರೂ ಕಥಾಭಾಗಕ್ಕೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲ. ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯ ಸೊಬಗೂ, ನೈಸರ್ಗಿಕ ಮಾಧುರ್ಯವೂ ತೇಜಸ್ವಿತೆಯೂ, ಛಂದೋಲಹರಿಯೂ ನಮ್ಮ ಲೇಖನಿಯಲ್ಲಿ ಇಳಿಯಲಾರವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ,

ಅವುಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆದಿದ್ದೇವೆ. ಆದರೆ ಪದ್ಯಗಳ ಕೆಳಗಣ ಗದ್ಯವು ಶಬ್ದಶಃ ಅನುವಾದವಿರುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿಯಕೂಡದು.

ನಮಗೆ ಶ್ರೀ ಬೇಂದ್ರೆ, ಪಂಡಿತ ಪೂಜಾರ, ಶ್ರೀ ಪಾರ್ಶ್ವವಾಡ ಇವರು ಸಹಾನುಭೂತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದುದಲ್ಲದೆ ಯೋಗ್ಯಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ನಮ್ಮ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹನೆಕೊಟ್ಟಿದುದಕ್ಕಾಗಿ, ನಾವು ಅವರಿಗೆ ತುಂಬಾ ಉಪಕೃತರಾಗಿದ್ದೇವೆ. ಬೆಂಗಳೂರಿನ 'ಫೀನಿಕ್ಸ್ ಪ್ರಿಂಟಿಂಗ್ ಹೌಸ್'ನ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕರು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪಲತೆಯನ್ನು ಅಂದವಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದುದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರ ಉಪಕಾರವನ್ನೂ ಸ್ಮರಿಸುವುದು ನಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವು.

ಕಡೆಯ ಮಾತು. 'ಸ್ವಲನ ಶೀಲಃ ಮನುಷ್ಯಃ' ಎಂಬುದನ್ನು ಕೆಲವರು ಮರೆತು ಬಿಡುವದುಂಟು. ಅಂಥವರಿಗೆ ನಾವು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳದೆ, 'ಕರುಣಿಸು ಕಂದನ ತೊದಲ್ನುಡಿಗಳಿಗೆ' ಎಂದು ವಾಗ್ಧೇವಿಯನ್ನು ಬೇಡಿ ಕೊಂಡು ಮುನ್ನುಡಿಯನ್ನು ಮುಗಿಸುವೆವು.

ಕೊಣ್ಣೂರ ಹಣಮಂತರಾಯರು, ಬಿ. ಎ.,

ಸಂಪಾದಕ, ವಿಜಾಪುರ.

ವಿಷಯ ಸೂಚಿಕೆ.

	ಪುಟ.
೧. ಗೋಪಾಲ (ಒಂದು ಚಿಕ್ಕಕಥೆ)	೧--೧೧
೨. ವೀರಶ್ರೀ ಸ್ವಾರ್ಥಿದಾಯಕ ರನ್ನನ ಪರಿಚಯ	೧--೧೯
೩. ರನ್ನನ ಗದಾಯುದ್ಧದ ಕಥೆ	೧--೧೬
೪. ಪಂಪನ ಗದಾಯುದ್ಧದ ಕಥೆ (ಅಪೂರ್ಣ)	೧--೧೬

ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಪ್ರಿಂಟಿಂಗ್ ರೂಲಿಂಗ್ ಮತ್ತು
ಬುಕ್ ಬೈಂಡಿಂಗ್ ಕೆಲಸಗಳು ಅಂದವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತವೆ.

ಫೀನಿಕ್ಸ್ ಪ್ರಿಂಟಿಂಗ್ ಹೌಸ್,

ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಪುರ, ಬಸವನಗುಡಿ, ಬೆಂಗಳೂರು.

ಬಾಲಗೋವಾಲ

೧೨೧೦

(ಸ್ವಾಮೀ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಒಂದು ಸುಂದರವಾದ
ಕಥೆಯ ಆಧಾರದಿಂದ)

ಒಂದು ಮಿತ್ರಭಕ್ತಿಯ ಕಥೆ

“ಅವ್ವಾ! ಏ ಅವ್ವಾ! ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಹೇಗೆಹೋಗಲೇ?
ನಾನೊಲ್ಲೆ ಹೋಗು! ಆ ದಟ್ಟವಾದ ಅಡವಿಯೊಳಗಿಂದ ಹಾಯ್ದು
ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಹೆದರಿಕೆ ಬರುತ್ತದಲ್ಲ.....! ನನ್ನ ಗೆಲೆಯರನ್ನು
ಅವರ ಆಳುಮಕ್ಕಳು ಎತ್ತಿಕೊಂಡೊಯ್ದು ಸಾಲೆಯಲ್ಲಳಿಸಿ ಬರುತ್ತಾರೆ.
ನನ್ನನೊಯ್ದು ಇಳಿಸಿ ಮತ್ತೆ ತಿರುಗಿ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಬರುವವರು
ಯಾರೂ ಇಲ್ಲೇನೇ?”

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಒಬ್ಬ ಚಿಕ್ಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕುಮಾರನು ಸಾಲೆಗೆ
ಹೋಗುವ ಮುಂದೆ ತನ್ನ ತಾಯಿಯನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಸಾಲೆಯು
ಮುಂಜಾನೆ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಎರಡೂ ಹೊತ್ತು ನಡೆದು
ತಿರುಗಿ ಬರಬೇಕಾದರೆ ಆ ಗೋವಾಲನಿಗೆ ಸಂಜೆಯೇ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು.
ಇದಲ್ಲದೆ ಹೋಗಿಬರುವ ಹಾದಿಯು ಒಂದು ದಟ್ಟವಾದ ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ
ಹಾಯ್ದು ಹೋಗಿತ್ತು.

ಗೋಪಾಲನ ತಾಯಿಯು ವಿಧವೆ! ಅವನ ತಂದೆಯು ನಿಜವಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು, ಅಧ್ಯಯನ ಅಧ್ಯಾಪನ, ಯಜನ ಯಾಜನ ಮುಂತಾದ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತ, ಐಹಿಕ ಸುಖವೆಂಬ ಮೃಗಜಲವನ್ನು ಕಣ್ಣೆತ್ತಿ ಸಹ ನೋಡಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಗೋಪಾಲನು ಸಣ್ಣ ಕೂಸಿದ್ದಾಗಲೇ ಅವನ ತಂದೆಯು ಪರಶೋಕಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದ್ದನು. ಆ ಹತಭಾಗಿನಿಯಾದ ವಿಧವೆಯು ಸಂಸಾರ ತ್ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡಿ ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದು, ಒಂದು ಪರ್ಣ ಕುಟೀರದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಭಗವಂತನ ವದಾರವಿಂದದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತ್ಮಾರ್ಪಣವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಉಪವಾಸವ್ರತಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಲಹರಣವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞನಾದ ಯೋಗಿಯಂತೆ ಶಾಂತಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಮೃತ್ಯುವಿನ ಹಾದಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಸರ್ವ ದುಃಖಸಂಹಾರಕನಾದ ಕಾಲನ ಸಹಾಯದಿಂದ ಈ ದೈವಹತ ಜನ್ಮವನ್ನು ನೀಗಿ, ಅನಂತವಾದ ಜೀವನ ಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಸುಖ ದುಃಖ ಸಮಭಾಗಿಯಾದ ತನ್ನ ಮನೋರಮಣನನ್ನು ಕೂಡಜೀಕೆಂಬ ಆಸೆಯು ಅವಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಕಟವಾಗಿತ್ತು. ಅವಳ ಗಂಡನಿಗೆ ದಾನವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಒಂದು ನೆಲ್ಲು ಗದ್ದೆಯಿಂದ ಸಾಕಷ್ಟು ಅಕ್ಕಿ, ಮತ್ತು ಗುಡಿಸಲದ ಸುತ್ತಲು ಪಸರಿಸಿದ ಬಿವಿರಿನ ಬನ, ಮಾವಿನ ಬನ, ತೆಂಗಿನ ಬನ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ಗ್ರಾಮವಾಸಿಗಳ ದಯೆಯಿಂದ ಸಾಕಷ್ಟು ಕಾಯಿ ಪಲ್ಗೆಗಳೂ, ಸಿಕ್ಕುತ್ತಿದ್ದವು. ಉಳಿದ ಋಷಿಗಳನ್ನು ಸಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವದರ ಸಲುವಾಗಿ ಅವಳು ದಿನಾಲು ರಾಟಿಯ ಮೇಲೆ ನೂಲುುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಬಾಲಭಾಸ್ಕರನ ಹೊಂಬಣ್ಣದ ಕಿರಣಗಳು ತೆಂಗಿನ ಗಿಡಗಳ ಮೇಲೆ ಸುವಣ-ಮುಕುಟವನ್ನು ಇಡುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ವೊದಲು, ಹಕ್ಕಿಗಳು ಗೂಡುಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕಿಲಿ ಕಿಲಿ ನಿನಾದದಿಂದ ಮೋಹಕವಾದ ಉದಯ ಶಾಗವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮುಂಚಿತವಾಗಿಯೇ, ಎದ್ದು, ತನ್ನ

ಹುಲ್ಲು ಚಾವೆಯ ಮೇಲೆ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಆಸನವನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು, ಪುರಾಣವಲ್ಲಿಯ ಸಾವನಕರರಾದ ಸಾಧ್ವಿಯರನ್ನು ನೆನೆಯುತ್ತ, ಋಷಿಗಳ ಪೆಸರನ್ನು ಜಪಿಸುತ್ತ, ವಿಶ್ವಾಧಾರನಾದ ನಾರಾಯಣನನ್ನೂ, ದಯಾ ಸಿದ್ಧಿಯಾದ ಮಹಾದೇವನನ್ನೂ, ತಾರಕಳಾದ ಜಗನ್ಮತೆಯನ್ನೂ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತ ಮೈಮರೆಯುತ್ತಿದ್ದಳು. ವಿಶೇಷತಃ, ಮಾನವ ಕೋಟಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಅಮೃತವಾಣಿಯಿಂದ ಉಪದೇಶಿಸಿ ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿ ಅವ ತರಿಸಿದ ಶ್ಯಾಮಸುಂದರ ಬಾಲಗೋಪಾಲನಲ್ಲಿ ಅವಳ ನಿರತಿಶಯ ಪ್ರೇಮವು ನೆಲೆಗೊಂಡಿತ್ತು. ಮತ್ತು ದಿನೇ ದಿನೇ ಅವನು ಸಮೀಪಿಸ ಹತ್ತಿದ್ದಾನೆಂಬ ಭಾವನೆಯು ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ನಸುಕಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳಕು ಹರಿಯುವದರೊಳಗಾಗಿಯೇ ಬದಿಯಲ್ಲಿ ಜುಳುಜುಳು ಹರಿಯುವ ಹಳ್ಳದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನನಾಡಿ, ಪವಿತ್ರವಾದ ದೇಹ ದಿಂದ ಮತ್ತು ನಿರ್ಮಲವಾದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೃಷ್ಣನಾಮಗಳನ್ನು ಜಪಿಸುತ್ತ, ಅದೇ ಬಗೆದ ತನ್ನ ಬಿಳಿದಾದ ವಸನವನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆ ಮೇಲೆ ಹತ್ತರದಲ್ಲಿಯೇ ಕೆಲವು ಹೂಗಳನ್ನಾರಿಸಿ, ಘಮಘಮಿಸುವ ತುಳಸೀ ದಳಗಳನ್ನು ಹರಿದು, ತಿರುಗಿ ಬಂದು, ತನ್ನ ಗುಡಿಸಲಿನಲ್ಲಿಯೂ ಪೂಜಾಗೃಹದಲ್ಲಿ ಹೋಗುವಳು. ಅಲ್ಲಿ ಅವಳು ಒಂದು ಚಿಕ್ಕದೊಡ ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ಗದ್ದುಗೆಯ ಮೇಲೆ ಅಂಗೈಯಗಲಾದ ಮುಖಮಲಿನ ಹಾಸಿಗೆ ಯನ್ನು ಹಾಕಿ ಮೇಲೊಂಡು ನೀಲಾಂಶುಕ ವಿತಾನವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ, ಕುಸುಮ ಪರಿಪೃತವಾದ ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ಬಾಲಗೋಪಾಲನ ಮೂರ್ತಿಯ ಸ್ಥಾಪನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಳು. ನಿರ್ಗುಣನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಆ ಮುದ್ದಾದ ಬಾಲಗೋಪಾಲನಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪಿಸುವದರಿಂದಲೇ ಅವಳ ಜನನೀ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಸಂತೋಷ ಸಮಾಧಾನಗಳುಂಟಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಪರಮಾತ್ಮನು ಅನಂತ— ನಿರ್ಗುಣ— ನಿರಾಕಾರ— ಸ್ವರೂಪನೆಂಬಂತೆ ವೇದಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆಯೆಂದು ತನ್ನ ಗಂಡನು ಹೇಳುವದನ್ನು ಎಷ್ಟೋ ಸಾರಿ ಕೇಳಿದ್ದಳು.

ಅದೆಲ್ಲ ನಿಜವಿರಲೇಬೇಕೆಂದು ಅವಳ ದೃಢವಾದ ನಂಬಿಗೆ! ಆದರೆ, ಆ ದಿಕ್ಕಾಂತಾದ್ಯನವಚ್ಛಿನ್ನ ಮೂರ್ತಿಯೆತ್ತ? ಮತ್ತು ಈ ದೀನ—ಕತ ಭಾಗ್ಯ—ಅಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಅಬಲೆಯೆತ್ತ! ಇದಲ್ಲದೆ,

ಯೋ ಯೋ ಯಾಂ ಯಾಂ ತನುಂ ಭಕ್ತಃ |
 ಶ್ರದ್ಧಯಾರ್ಚಿತುಮಿಚ್ಛತಿ |
 ತಸ್ಯ ತಸ್ಯಾಚಲಾಂ ಶ್ರದ್ಧಾಂ
 ತಾಮೇವ ವಿದಧಾವ್ಯಹಂ ||

ಎಂಬ ಗೀತೆಯ ಸಂದೇಶವನ್ನಾದರೂ ಅವಳು ಕೇಳಿದ್ದಳು. ಆಯಿತು, ಅವಳಿಗೆ ಬೇಕಾದದ್ದು ಇಷ್ಟೇ. ಕೃಷ್ಣನ ಆ ಚಿಕ್ಕಮೂರ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಭಕ್ತಿಯನ್ನೂ, ಉತ್ಕಟ ಪ್ರೇಮವನ್ನೂ, ಅಜಲ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನೂ ನೆಲಿಸಿ, ತನ್ನ ಹೃದಯದ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಆದರ ಸುತ್ತಲು ಹೊಸೆದು ಧ್ಯಾನಲೀನಳಾಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ತನ್ನೊಡೆಯನನ್ನೂ, ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ಗುರುವಿನನ್ನೂ, ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ಕಣ್ಮಣಿಯಾದ ಮತ್ತು ಒಬ್ಬನೇ ಒಬ್ಬ ಮಗನಾದ ತನ್ನ ಗೋಪಾಲನನ್ನೂ ಪ್ರೀತಿಸುವಂತೆ ಅವಳು ಬಾಲಗೋಪಾಲನಾದ ವ್ರಜಕಿಶೋರ—ಮುರಲೀಧರನನ್ನು ಭಕ್ತಿಪರವಶಳಾಗಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಅವಳು ಆ ಮೂರ್ತಿಯ ಅಭಿಷೇಕವನ್ನು ಮಾಡಿ ಪೀತಾಂಬರವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಧೂಪಾರ್ಪಯನ್ನು ಬಿಳಿಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಸೈವೇದ್ಯ?—ಪಾಪ! ನಿರ್ಧನ ಅಬಲೆ! ಆದರೆ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ 'ಪತ್ರಂ ಪುಷ್ಪಂ ಫಲಂ ತೋಯಂ ಯೋ ಮೇ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಪ್ರಯುಜ್ಯತೆ | ತಸ್ಯಾಹು ನ ಪ್ರಣಶ್ಯಾಮಿ ನ ಚ ಮೇ ನ ಪ್ರಣಶ್ಯತೆ' ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ತನ್ನ ಗಂಡನು ಓದುವದನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದಳು. ಅದಕ್ಕೆ ನುಸಾರವಾಗಿ, 'ಯಾರ ಪಾದಾರವಿಂದವನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಪುಷ್ಪಗಳ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವೇ ಪ್ರಫುಲ್ಲವಾಗಿ ನಿಂತಿರುತ್ತದೋ ಅಂಥ ನೀನು ನನ್ನ ಈ ಸಾವಾ ಹೂಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸು!

ವಿಶ್ವವಿಘೋಷಕನಾದ ನೀನು ನನ್ನ ಈ ಫಲಗಳ ಅಲ್ಪ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸು! ನಾನು ಬಲಹೀನ! ನಾನು ಅಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಅಬಲೆ! ಹೆ! ಬಾಳಾ ಬಾಲಗೋಪಾಲಾ! ನಿನ್ನೆದುರಿಗೆ ಹೇಗೆ ಬರಬೇಕು, ನಿನ್ನನ್ನು ಹೇಗೆ ಅರ್ಚಿಸಬೇಕೆಂಬದನ್ನು ನಾನರಿಯೆನು! ನನ್ನ ಪೂಜಿಯು ಶುದ್ಧವಾದುದಾಗಲಿ! ನಿನ್ನ ಮೇಲಿನ ನನ್ನ ಪ್ರೇಮವು ನಿಷ್ಕಾಮವಾದುದಾಗಲಿ! ಬರಿಯಪ್ರೇಮ—ನಿಸ್ವಾರ್ಥಪ್ರೇಮ—ನಿಷ್ಕಾಮ ಪ್ರೇಮವನ್ನೇ ನಾನು ಪದರೊಡ್ಡಿ ಬೇಡುವೆನು! ಆದರ ಹೊರ್ತು ನನಗೆ ಏನೂ ಬೇಡ!” ಎಂದು ಸುಡಿಯುತ್ತ ಮೈಮರೆದು ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಗೋಪವೇಷನಾದ ಭಗವಂತನ ಪೋಹನ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಸುಖಪಡುವಳು. ತನ್ನ ಮಗನಿಗಾದರೂ ‘ಗೋಪಾಲ’ ಎಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟಿದ್ದಳು. ಬರಬರುತ್ತ ಅನಂತ—ನಿತ್ಯ—ನಿರ್ಗುಣ—ನಿರಾಕಾರವಾದ ಪರಂಜ್ಯೋತಿಯ ದಿವ್ಯ ಪ್ರಕಾಶದಿಂದ ಝಗಝಗಿಸುವ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನಿರಾಧಾರವಾಗಿ ಹಾಹಾರಿ ವಿಹಾರ ಮಾಡುವ ಅವಳ ಆತ್ಮವು ಕಿಶೋರವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದ ತನ್ನ ಗೋಪಾಲನ ಮೋಹಕವಾದ ವ್ಯಕ್ತ—ಸಗುಣ—ಭೌತಿಕ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಆಧಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಕೀಲಿತವಾಯಿತು. ಗೋಪೀಹೃದಯ ಜೋರನೂ, ವನಮಾಲಿಯೂ, ನಂದಲಾಲನೂ ಆದ ಬಾಲಗೋಪಾಲನ ಕಲ್ಪನಾಮಯ ಚಿತ್ರವು ಬಿದಿಗೆಯ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಬೆಳೆಯುವ ಅವಳ ಗೋಪಾಲನಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗಿ, ಆ ಕೂಸು ಅವಳಿಗೆ ಕೃಷ್ಣಸ್ವರೂಪವಾಯಿತು. ಅವಳ ಪ್ರೇಮದ ಏಕಮಾತ್ರನಿಧಿಯೆಂದರೆ ಗೋಪಾಲನೇ! ಸುಖಸಾರನಿಧಿಯೆಂದರೆ ಗೋಪಾಲನೇ! ಇಷ್ಟೇ ಏಕೆ: ಅವನು ಅವಳ ಜೀವನದ ಆಧಾರ ಸರ್ವಸ್ವನಾದನು!

ಇರುತ್ತ ಇರುತ್ತ ಆ ಕೂಸು ಬೆಳೆದು ದೊಡ್ಡದಾಯಿತು. ಭಕ್ತಿಪರವಾದ ಗೀತೆಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತ ತಿಂಗಳಾನು ತಿಂಗಳ ರಾಟಿಯ ಮೇಲೆ ನೂತು ಶ್ರಮಪಟ್ಟು ಗೋಪಾಲನಿಗೆ ಪಾಟಿ ಪೆನ್ನಿಲ್ಲು ಮುಂತಾದ

ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಿ ಗೋಪಾಲನನ್ನು ಸಾಲಿಗೆ ಕಳಿಸ ಹತ್ತಿ ದಳು. ಕೆಲವು ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ಗೋಪಾಲನು ಒಂದೆರಡಕ್ಕ ರಗಳನ್ನು ಬರೆಯು ಹತ್ತಿದನು. ಆಗ ಆ ದೀನ ವಿಧವೆಗಾದ ಆನಂದವನ್ನು ಅವಳೇ ಬಲ್ಲಳು ! ನಾವಂತೂ ಬಣ್ಣಿಸಲಾರೆವು !

ಆದರೆ ಈ ಹೊತ್ತು ಮಾತ್ರ ಅವಳ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಒಂದು ಉದ್ವಿಗ್ನವಾದ ಛಾಯೆಯು ಮುತ್ತಿತು ! ಗೋಪಾಲನು ಅಡವಿಯೊಳ ಗಿಂದ ಹಾಯ್ದು ಸಾಲಿಗೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಅಂಜುತ್ತೇನೆಂದೆನ್ನುತ್ತಾನೆ ! ಅವಳ ವೈಧವ್ಯವೂ ಅಸಹಾಯತೆಯೂ ದಾರಿದ್ರ್ಯವೂ ಈ ಹೊತ್ತು ಅವಳಿಗೆ ಶಲ್ಯರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದುವು ! ಕ್ಷಣ ಹೊತ್ತು ಅವಳು ಹತಪ್ರಭಳಾಗಿ ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಾದಿ ತಪ್ಪಿದವಳಂತಾದಳು ! ಆದರೆ ಮುಂದಿನ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಅವಳ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನ ದಿವ್ಯಸುದೇಶವು ಹರಿದಾಡೆ ಹತ್ತಿತು. “ಅನನ್ಯಾಶ್ಚಿಂತಯಂತೋ ಮಾಂ ಯೇ ಜನಾಃ ಪರ್ಯುಪಾಸತೆ | ತೇಷಾಂ ನಿತ್ಯಾಭಿಯುಕ್ತಾನಾಂ ಯೋಗಕ್ಷೇಮಂ ವಹಾಮ್ಯಹಂ” ಆಕೆಗೆ ಝಗ್ಗನೆ ಬೆಳಕು ಕಂಡಂತಾಯಿತು. ಕಂಬನಿ ಗಳನ್ನು ತೊಡೆದು ಅವಳು ತನ್ನ ಗೋಪಾಲನನ್ನು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿದಳು “ಗೋಪಾಲ ! ಅಂಜಬೇಡವು ! ನನ್ನ ಗೋಪಾಲನೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಮುದ್ದು ಮಗನು ಆ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ದನಗಳನ್ನು ಕಾಯುತ್ತ ಸಂಚರಿಸುತ್ತ ಲಿಹನು ! ನಿನಗೆ ಅಂಜಿಕೆ ಬಂದರೆ ‘ಅಣ್ಣಾ ! ಅಣ್ಣಾ !’ ಎಂದು ಅವ ನನ್ನು ಕೂಗು ! ಆಗಿ ಹೋಯಿತು !” ಹೀಗೆಂದು ಮುದ್ದಿಟ್ಟು ಹರಿಸಿ ಬೀಳಿಟ್ಟಳು !

ಶ್ರದ್ಧಾಮಯಜನನಿಯ ಶ್ರದ್ಧಾಮಮ ಪುತ್ರ ! ಅದನ್ನು ಅವನು ನಿಜವೆಂದು ನಂಬಿದನು ! ಆ ದಿವಸ ಸಂಜೆಯ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಲೆಯಿಂದ ತಿರುಗಿ ಬರುವ ಮುಂದೆ ದಟ್ಟಡವಿಯಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಅಂಜಿಕೆ ಬಂದಂತಾ

ಯಿತು ! ಅವನು ಕೂಡಲೆ ಕೂಗತೊಡಗಿದನು ! “ಅಣ್ಣಾ ! ಇಲ್ಲಿದ್ದೀ ಯೇನೋ ನೀನು ? ಅವ್ವ ಹೇಳಿದಳಲ್ಲೋ, ನೀನಿದ್ದೀಯಂತ. ನನಗೆ ಅಂಜಿಕೆ ಬಂದರೆ ಕೂಗಂತ ಸಹ ಹೇಳಿದಳಲ್ಲೋ. ಎಲ್ಲಿರುವಿಯೋ ? ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಇದ್ದೀನಿ. ಹೆದರಿಕೆ ಬರಹತ್ತಿದೆ ! ಓ ಕೊಡಬಾರ ದೇನೋ ?” ಆಶ್ಚರ್ಯ ! ಆಶ್ಚರ್ಯ ! ಆ ವ್ಯಕ್ತ ರಾಜಿಯ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೇ ಬಂದು ಮನೋಹರವಾದ ಧ್ವನಿಯು ಗೋಪಾಲನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಅಲೆ ದಾಡ ಹತ್ತಿತು ! “ತಮ್ಮಾ ! ಅಂಜಬೇಡ ! ನಾನಿಲ್ಲೇ ಇದ್ದೇನೆ ! ನಿರ್ಭಯದಿಂದ ಮನೆಗೆ ಹೋಗು ! ಅವ್ಯನು ನಿನ್ನ ಹಾದಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾಳೆ !”

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಆ ಗೋಪಾಲನು ಪ್ರತಿದಿವಸ ಕೂಗುತ್ತಿದ್ದನು ಮತ್ತು ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವಾದರೂ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಕೇಳಿ ಆ ತಾಯಿಯು ಹರ್ಷದಿಂದ ಉನ್ಮತ್ತಳೇ ಆಗಿ ಕುಲು ಕುಲು ನಗುತ್ತ “ಬಾಳಾ ! ಅವನನ್ನೊಮ್ಮೆ ನೋಡಿ ಬರಬಾರದೇ ? ಕೂಗಿ ಕೂಗಿ ನೋಡು ! ನಿನ್ನೆದುರಿಗೆ ಬರುತ್ತಾನೋ ಇಲ್ಲೋ. ಹೇಗಿದ್ದಾನೆಂಬದನ್ನು ಬಂದು ನನಗೆ ಹೇಳಬಾರದೆ..... ?” ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಮರುದಿವಸ ಗೋಪಾಲನು ಅಡವಿಯೊಳಗಿಂದ ಹಾಯ್ದು ಹೋಗುವಾಗ ತನ್ನ ವನವಿಹಾರಿಯಾದ ಬಂಧುವಿನನ್ನು ಕರೆಯಹತ್ತಿದನು. ದಿನದಂತೆ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವೂ ಬಂದಿತು. ಆದರೆ ಗೋಪಾಲನು ವನಗೋ ಪಾಲನಿಗೆ ‘ಎದುರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಬಾ’ ಎಂದು ಕೂಗಹತ್ತಿದನು. ಆ ಅದೃಶ್ಯವಾಣಿಯು ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿತು. “ಈ ಹೊತ್ತು ನಾನು ಕೆಲಸ ದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವೆನು. ಛದ್ದರಿಂದ ಬರಲಾರೆ.” ಆದರೆ ನಿರ್ಮಲ ಅಂತಃಕರಣದ ಆ ಗೋಪಾಲನು ತನ್ನ ಹಟವನ್ನು ಬಿಡವಲ್ಲನು. ಕಟ್ಟ ಕಡೆಗೆ ಬದಿಯ ಗಿಡಗಳ ಎಲೆಗಳು ಥಳಥರಿಸಿ ಪುಮುಕರ ಧ್ವನಿಗೈಯು

ಹತ್ತಿದವು! ಗೋಪಾಲನು ಅತ್ತ ಕಡೆಗೆ ಗರಕ್ಕನೆ ತಿರುಗಿದನು! ನೋಡುವದೇನು! ದಿವ್ಯಪ್ರಕಾಶ! ದನಕಾಯುವ ಒಬ್ಬ ಬಾಲವೋಹನನು! ತಲೆಯಮೇಲೆ ಚಿಕ್ಕದಾದ ದೇದೀಪ್ಯಮಾನವಾದ ಮುಕುಟ! ನವಿಲಿನ ಗರಿಗಳು ಹೊಯ್ದಾಡುತ್ತಿದ್ದವು! “ಕೊಳಲನೂರುತ ಬಂದ ಗೋಪಿಯ ಕಂದ!”

ಸ್ವಾನಂದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ! ಆ ಗಿಡ ಹತ್ತು, ಈ ಹಣ್ಣು ಹರಿ, ಅಗೋ ಅಲ್ಲಿಯ ಹೂಗಳನ್ನು ಹರಿ; ಹೀಗೆ ಗೋಪಾಲನೂ ವನಗೋಪಾಲನೂ ಕೂಡಿ ಆಡಿದರು! ತಾಸಿನ ಹಿಂದೆ ತಾಸು ಹೇಳದೇ ಕೇಳದೇ ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು. ಸಾಲೆಗೆ ತಡವಾಯಿತು. ಗೋಪಾಲನು ತನ್ನ ಕೇಲಿ ಸಖನಾದ ಆ ವನಗೋಪಾಲನ ನಿರೋಪವನ್ನು ಹೇಗಾದರೂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಶೂನ್ಯ ಮನಸ್ಸಿನಾಗಿ ಸಾಲೆಗೆ ಹೋದನು. ಅಲ್ಲಿ ಕಲಿತದ್ದೆಲ್ಲ ಮರೆಯುವದಕ್ಕೇ. ಯಾವಾಗ ತಿರುಗಿ ಅಡವಿಗೆ ಹೋಗಿ ಆ ವನಗೋಪಾಲನ ಗೂಡ ಆಚೇನೋ ಎಂಬ ತಳಮಕವೇ ಗೋಪಾಲನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ!

ಹೀಗೆ ತಿಂಗಳಾನುತಿಂಗಳ ಗತಿಸಿಹೋದವು. ದಿನೇ ದಿನೇ ಆ ತಪಸ್ವಿನಿಯು ಎಲ್ಲ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಉತ್ಸುಕತೆಯಿಂದ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ವಿಶ್ವಾಧಾರನಾದ ಬಾಲಮುಕುಂದನ ಪ್ರೇಮವು ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಸೆಲಿಸಿದೆಂದು ಪರಮಾನಂದದಿಂದ ಅವಳು ಹರ್ಷಪರವಶಳಾಗಿ ತನ್ನ ವೈಧವ್ಯ ದಾರಿದ್ರ್ಯ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಮರೆತು ‘ನಾನು ಧನ್ಯೆ! ನಾನು ಕೃತಕೃತ್ಯೆ!’ ಎಂದೆನ್ನುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಪಿತೃಸಂತರ್ಪಣೆಗಾಗಿ ಅವುದೋ ಒಂದು ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿಧಿಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಗೋಪಾಲನ ಗುರುವಿನ ಮೇಲೆ ಒದಗಿತು. ಪ್ರಸಂಗಾನುಸಾರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಕೊಟ್ಟ ಕಾಣಿಕೆಗಳ

ಮೇಲೆಯೇ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿಯು ಗುರುಗಳ ವೆಚ್ಚವು ಸಾಗತಕ್ಕದ್ದು. ಅದರಂತೆ ಈ ಸಲ ಗುರುಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಕಾಣಿಕೆಯೆಂದು ಕೆಲ ಹುಡುಗರು ಬೊಬ್ಬರಿಬಿಲ್ಲ ಮುಂತಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಮತ್ತು ಕೆಲವರು ಕೈಯಿಂದಾದಷ್ಟು ಹಣವನ್ನೂ ತರುವ ಯೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಎಲ್ಲ ಹುಡುಗರು ಗೋಪಾಲನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿ 'ನೀನೇನು ತರುತ್ತೀಯೋ?' ಎಂದು ತರಸ್ಕಾರವ್ಯಂಜಕವಾದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ನಕ್ಕು ನಕ್ಕು ಹೀಯಾಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಆ ದಿವಸ ರಾತ್ರಿ ಗೋಪಾಲನಿಗೆ ಕಣ್ಣಿಗೆ ನಿದ್ರೆಯೇ ಇಲ್ಲ! ಮರು ದಿವಸ ಮುಂಜಾನೆ ತಾನಾವ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಬೇಕೆಂಬ ಚಿಂತೆ! ತನ್ನ ತಾಯಿಯನ್ನು ತಟ್ಟಿ ಕಕ್ಕುಲತೆಯಿಂದ ಯಾವ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿದನು. ಆದರೆ ಆ ಅಸಹಾಯ—ಅಕಿಂಚನಳಾದ ವಿಧವೆಯು ಏನು ಕೊಟ್ಟಾಳು! ಬಲು ಕಷ್ಟ ಬಂದಿತು! ಕ್ಷಣಹೊತ್ತು ಧ್ಯಾನಮಗ್ನಳಾದಂತಾಗಿ ಒಮ್ಮೆಲೇ "ಹೌದು, ಹಾಗೆ ಮಾಡು. ನಿನ್ನ ಅಣ್ಣನಾದ ಆ ವನಗೋಪಾಲನಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕೇಳು. ಅವನು ಕೊಟ್ಟ ದುಡನೊಯ್ದು ನಿನ್ನ ಗುರುಗಳಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸು" ಎಂದು ಹರಸಿದಳು.

ಮರುದಿವಸ ನಿತ್ಯದಂತೆ ತನ್ನ ಗೆಳೆಯನನ್ನು ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಗೋಪಾಲನು ಕಂಡನು. ಮತ್ತು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಕೂಡಿ ಆಡಿದರು. ಆದರೆ ಗೋಪಾಲನ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಅಷ್ಟು ಉತ್ಸಾಹವು ತೋರಲಿಲ್ಲದು. ವನಗೋಪಾಲನು ಆದರೆ ಕಾರಣವನ್ನು ಕೇಳಲು ಗೋಪಾಲನು ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಹತ್ತರ ಏನೂ ಇಲ್ಲೆಂದು ದುಃಖಿಸ ಹತ್ತಿದನು, ಮತ್ತು ಏನಾದರೂ ಕೊಡೆಂದು ದೈನ್ಯದಿಂದ ಕೇಳಹತ್ತಿದನು. ಆ ವನಗೋಪಾಲನು ಅಂದನು:—“ಗೋಪಾಲ, ನಾನಂತೂ ಹೇಳಿ ಕೇಳಿ ದನ ಕಾಯುವವ, ನನ್ನ ಹತ್ತರ ದುಡ್ಡೆಲ್ಲಿಂದ ಬರಬೇಕು? ಆದರೆ ಈ ಬಡವನಾದ ದನಕಾಯುವ ಹುಡುಗನ ಹತ್ತರ ಒಂದು ಮೊಸರಿನ ಗಡಿಗಿಯು

ವಾತ್ಸ್ಯ ಇರುತ್ತದೆ. ಇಕೋ, ಇದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ನಿಮ್ಮ ಗುರುಗಳಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸು.”

ಗುರುಗಳಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಏನಾದರೂ ಸಿಕ್ಕಿತೆಂದು ಗೋಪಾಲನು ಹಿಗ್ಗಿದನು. ವಿಶೇಷತಃ ವನಗೋಪಾಲನು ಕೊಟ್ಟ ವಸ್ತು! ಅಲ್ಲಿಂದೇನು ಕೇಳುವದು? ದುಡು ದುಡು ಓಡಿ ಹೋಗಿ ಗುರುಗಳ ಮನೆಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕನು. ಅಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳದೊಂದು ಗುಂಪೇ ನೆರೆದಿತ್ತು. ಪ್ರತಿ ಯೊಬ್ಬನು ನಾ ಮುಂದೆ ನೀ ಮುಂದೆ ಎಂದು ತನ್ನ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನೆತ್ತಿ ಹಿಡಿದು ಹಾತೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ತರದ ಅಂದವಾದ ಎಷ್ಟೋ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ತಂದಿದ್ದರು. ಈ ಅನಾಥ ಬಾಲಕನ ಕಾಣಿಕೆಯ ಕಡೆಗೆ ಯಾರು ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಪೂರೈಸುವರು ?

ಗೋಪಾಲನ ಹೃದಯವು ಕುಸಿಬಿದ್ದಿತು! ‘ಉಕ್ಕಿದುವು ಕಂಬನಿ ಗಳದರಿತಧರೋಷ್ಠತಲ!’ ದೈವವಶಾತ್ ಗುರುಗಳು ಗೋಪಾಲನ ಸಣ್ಣ ಮೋರೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಕಳವಳಗೊಂಡು ಅವನ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಮೊಸರಿನ ಗಡಿಗೆಯನ್ನು ತಾವೇ ಕೈಚಾಚಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು. ಆ ಮೊಸರನ್ನು ಮತ್ತೊಂದು ದೊಡ್ಡ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಸುರುವಿದರು. ಆದರೆ ಇದೇನು! ಅದ್ಭುತ! ಗುರುಗಳು ಮೊಸರನ್ನು ಸುರುವಿದ ಹಾಗೆಲ್ಲ ಮೊಸರಿನ ಗಡಿಗೆಯು ಪುನಃ ತುಂಬಿದ್ದೇ! ಹೀಗೆಯೇ ಎಷ್ಟೋ ಪಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ತುಂಬಿದರು. ಎಲ್ಲರೂ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಸ್ತಂಭಿತರಾದರು! ಗುರುಗಳು ಆ ಅನಾಥ ಗೋಪಾಲನನ್ನು ಭರದಿಂದ ಬಿಗಿದಪ್ಪಿ ಇದ್ದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದರು. ಗೋಪಾಲನು ತನ್ನ ಅಣ್ಣನಾದ ವನಗೋಪಾಲನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಸವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳಿದನು.

“ನಾಸೂ ಬರುತ್ತೇನೆ. ನನಗಾದರೂ ಆ ನಿಮ್ಮಣ್ಣನನ್ನು ತೋರಿಸುವಿಯಾ ?” ಎಂದು ಕೇಳಿ ಗುರುಗಳು ಮುದ್ದಿಟ್ಟರು. ಗೋಪಾ

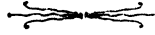
ಲನು ಆನಂದದಿಂದ ಒಪ್ಪಿಗೊಂಡು ಕರೆದೊಯ್ದನು. ಗೋಪಾಲನು ತನ್ನ ಅಣ್ಣನನ್ನು ಕೂಗಿಯೇ ಕೂಗಿದನು. ಆದರೆ ಆ ದಿವಸ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವೇ ಇಲ್ಲ! ಕೂಗಿ ಕೂಗಿ ಬೇಸತ್ತನು. ನಿರುತ್ತರ! “ಅಣ್ಣಾ, ಬರಿಯ ಉತ್ತರವನ್ನಾದರೂ ಕೊಡಬಾರದೇನೋ? ಈ ಗುರುಗಳು ನಾನು ಹೇಳಿದ್ದೆಲ್ಲ ಸುಳ್ಳೆಂದು ಅನ್ನಲಾರರೇ?” ಎಂದು ದೈನ್ಯದಿಂದ ಅಳಹತ್ತಿದನು. ಆಗೈ ದೂರಿನಿಂದ ಯಾವದೋ ಒಂದು ದಿವ್ಯ ನಾದವು ಕಿವಿಗೆ ಕೇಳ ಹತ್ತಿತು. ಎಲ್ಲರೂ ಮೋಹಗೊಂಡರು. ಬರಬರುತ್ತ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಶಬ್ದೋಚ್ಚಾರವಾಗ ಹತ್ತಿತು !

“ಗೋಪಾಳ! ನಿನ್ನ ತಾಯಿಯ ಮತ್ತು ನಿನ್ನ ನಿರ್ಮಲ— ನಿಷ್ಕಾಮ— ನಿರತಶಯ— ಪ್ರೇಮದ ಮತ್ತು ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಸರಪಳಿಯಿಂದ ಎಳೆಯಲ್ಪಟ್ಟು ನಿನ್ನೆಡೆಗೆ ನಾನು ಓಡುತ್ತ ಬಂದೆನು. ನಿಮ್ಮ ಗುರುಗಳಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಇಂಥ ದಿವಸಗಳು ಬಂದಿಲ್ಲ. ಅವರು ಇನ್ನೂ ತಾಳ್ಮೆಯಿಂದ ಹಾದಿಯನ್ನು ನೋಡಬೇಕು!”

ಜಾನಕೀ ಕಿಶೋರ.

ವೀರಶ್ರೀ ಸ್ತೂರ್ತಿದಾಯಕನಾದ ರನ್ನನು

‘ಕವಿತೆಯು ಭೂತಕಾಲೀನ ಮತ್ತು ಭವಿಷ್ಯಕಾಲೀನ ವಿಶ್ವದ ಚೈತನ್ಯವು. ಕವಿತೆಯು ಕೃತಿಯ ಅಂತಸ್ತೇಜವು, ಭವಿಷ್ಯದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಮಾಡುವ ದಿವ್ಯ ಚಂದ್ರಿಕೆಯು ; ನಿಬಿಡವಾದುದೂ ಅಂಧಕಾರಮಯವಾದುದೂ ಆದ ಅರಣ್ಯದೊಳಗಿಂದ ದಾಟಿಹೋಗಲು, ದಾರಿಕಾರರಿಗೆ ದಾರಿ ತೋರಿಸುವ ಜ್ವಾಲದ್ವೀಪವಾಯಿತು. ಉದಾತ್ತ ವಿಚಾರದ—ಆತ್ಮತ್ಯಾಗದ ಉಜ್ವಲವಾದ ಬಲವನ್ನು ಅಂಗಪ್ರತ್ಯಂಗದಲ್ಲಿ ತುಂಬುವಂತಹ ಉದಾತ್ತ ವಿಚಾರದ—ದಿವ್ಯಮೂರ್ತಿಯು. (ಜೋಸೆಫ್ ಮಾರ್ಷಿಸಿ)

ಕರ್ಣಾಟಕ—ಕಾವ್ಯ—ನಭೋ—ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ವಾಕ್—ಶ್ರೀ—ಸುಭಗನಾದ ಪಂಪ, ಉಭಯ ಕವಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದ ಹೊನ್ನ, ಕವಿ ಚತುರ್ಮುಖನಾದ ರನ್ನ, ಎಂಬ ಮೂರು ಉಜ್ವಲಜ್ಯೋತಿಗಳನ್ನು ಜಿಳಗುತ್ತಲಿರುವವು. ಈ ಜ್ಯೋತಿಗಳಿಗೆ ‘ರತ್ನತ್ರಯ’ ವೆಂಬ ಹೆಸರು. ಈ ‘ರತ್ನತ್ರಯ’ ದಲ್ಲೊಬ್ಬನಾದ ರನ್ನ ಕವಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡುವುದೇ ನಮ್ಮ ವಿಷಯವು. ರನ್ನ ಕವಿಯು ಅಜಿತತೀರ್ಥಕರ ಪುರಾಣಕಾಲದಲ್ಲಿ—

ಕವಿಜನದೊಳ್ ರತ್ನತ್ರಯ |

ಪವಿತ್ರಮೆನೆ ನೆಗಲ್ಲ ಪಂಪನುಂ ಪೊನ್ನಿಗನುಂ ||

ಕವಿರತ್ನನು ಮೀ ಮೂವರ್ |

ಕವಿಗಳ್ ಜಿನಸಮಯದೀಪಕರ್ ಪೆರರೊಳರೇ || ೮-೧೨-ಪ-೩೭ ||

(ಕವಿಜನರಲ್ಲಿ ಪವಿತ್ರವಾದ 'ರತ್ನತ್ರಯ' ಎಂದು ಖ್ಯಾತಿಪಡೆದ ಪಂಪ, ಪೊನ್ನಿಗ (ಹೊನ್ನ), ಕವಿರತ್ನ (ರನ್ನ) ಈ ಮೂವರೇ ಜನಸಮಯದೀಪಕರು: ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಲ್ಲ) ಎಂದು ಪಂಪನನ್ನೂ ಹೊನ್ನಿಗನನ್ನೂ ಹೊಗಳಿದ್ದಲ್ಲದೆ, ರನ್ನನು ತನ್ನನ್ನೂ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಹೊಗಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. 'ಸುಭಗಕವಿ ಪಂಪನಿಂ' ವಾಗ್ವಿಭವೋನ್ನತಿ ನೆಗಳ್ಳುದೆಂದೂ, 'ಅವನ ಗುಣಗಣನೆಯೊಳಿಸೆದಿದರ್' ಉಭಯ ಕವಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗೂ (ಹೊನ್ನನಿಗೂ) ಅಭಿನವ ಕವಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗೂ (ತನ್ನಗೂ) ಯಾರೂ ಸಮಾನರಿರುವದಿಲ್ಲೆಂದೂ, (ಆ-೧೨-ಪ-೩೮) ಕವಿತಾ ಗುಣಾರ್ಣವನು (ಪಂಪನೂ) ಕವಿರತ್ನನು ಇವರಿವರೆ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯವಂತರು ; ಕೃತಾರ್ಥರು ; 'ಇರ್ವರೇ ಸುಭಗರ್' ; ಗುಣಕ್ಕೇನಾದರೂ ಮತ್ಸರವುಂಟೆ ? (ಆ-೧೨-ಪ-೩೯) ಎಂದೂ, ಆದಿಪುರಾಣವನ್ನು ಹೇಳಿದುದರಿಂದ ಪಂಪನು ತ್ರಿಜಗದಲ್ಲಿ 'ದ್ವಿಜವಂಶಧ್ವಜ' ನಾದನು ; ಅಜಿತ ಪುರಾಣವನ್ನು ಸೇಳ್ದುದರಿಂದ ರತ್ನನು 'ವೈಶ್ಯಧ್ವಜ' ನಾದನು (ಆ-೧೨-ಪ-೩೯) ಎಂದೂ, ಮುನ್ನೆ ಪೊನ್ನಿಗನೂ ಪಂಪನೂ ರಟ್ಟರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ, ನರಪತಿ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಉಭಯ ಕವಿ ಕವಿರತ್ನನು ಚಾಳೂಕ್ಯ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಖ್ಯಾತರಾದರು (ಆ-೧೨-ಪ-೪೦) ಎಂದೂ, 'ಅಭಿಮತ ಜೈನೇಂದ್ರ-ವಜೋ-ವಿಭವಂ ಶಬ್ದಾನು ಶಾಸನ-ಪ್ರಭವ-ವಜೋ-ವಿಭವವೊಡನೆಸೆಯೆ' (ಆ-೧೨-ಪ-೪೧) ಉಭಯ ವ್ಯಾಕರಣ-ಪಂಡಿತನಾದ ಕವಿರತ್ನನು ರಂಜಿಪನು ಎಂದೂ ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಕವಿಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ತನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ.

ಈ ಕವಿಯ ದೇಶ, ವಂಶ, ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಕವಿಯು ದೇಶ, ವಂಶ, ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಜಿತ ಪುರಾಣದಿಂದ ತಿಳಿಯ ಬರುವುಂ ತಾದವುಗಳು.

ವದೇನೆಂದರೆ :— ಇವನು ಬೆಳುಗರೆ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ 'ಸುಸೋದ್ಧೀಪಮೆನಿಸಿ' ರಂಜಿಸುವ ಬೆಳುಗಲಿ ದೇಶದ ಅಯ್ಯೂರತೊಳು ಅಗ್ಗ ಕಮೆನಿಸುವ ಜಂಬುಖಂಡಿಯೆಪ್ಪತ್ತಿಗೆ ತಿಳಕದಂಕಿದ್ದ ಮುದುವೊಳಲಲ್ಲಿ

(ಮುಧೋಳದಲ್ಲಿ) ಕ್ರಿ. ಶ. ೯೪೯ಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾದ ಸೌಮ್ಯ ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ ಕರ್ಕಟಕ ರಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಬಳಿಗಾರ ಕುಲದೊಳಗೆ ಹುಟ್ಟಿದನು. (ಆ-೧೨-ಪ-೪೩-೪೫) ವಣಿಕ್ಕುಲಾರ್ಕನು (ಅಸರಲ್ಲಿಯೂ ಬಹಳ ಉಚ್ಚವಾದ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ ತಾಳಿದವನು). ಪತಿವ್ರತಾ ಗುಣ ವಿಭೂಷಿತೆಯಾದ ಅತ್ತಿಮುಚ್ಚಿಯು ಇವನ ತಾಯಿಯು ; 'ಜಿನೇಂದ್ರ-ಸಾದ-ಕಮಲ-ಭ್ರಮರ'ನಾದ ಜಿನವಲ್ಲಭೇಂದ್ರನು ಇವನ ತಂದೆ ; ದೃಢಬಾಹು, ರೇಚಣ, ಗುಣಿ ಮಾರಮಯ್ಯ ಎಂಬವರು ಸಹೋದರರು. (ಆ-೧೨-ಪ-೪೬). 'ಇಂದ್ರಾದಿ ವಂದ್ಯ ಜರಿತ' ರಾದ ಅಜಿತಸೇನಾಚಾರ್ಯರು ಗುರುಗಳು ; 'ಅಜಿತ ಶೌರ್ಯ ಸ್ವಾಮಿ'ಯಾದ ಚಾವುಂಡರಾಯನು ವರದನು (ಆಶ್ರಯದಾತನು). (ಆ-೧೨-ಪ-೪೮). ಸಂತತ ದೇವಭಕ್ತಿ ಪತಿಭಕ್ತಿಗಳೇ ಭೂಷಣಗಳಾಗಿ ಉಳ್ಳವರೂ ಧರ್ಮಕುಲೋಚಿತ-ಶುದ್ಧ-ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಕಾಂತೆಯರಲ್ಲ ಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಪಡೆದವರೂ, ಧರ್ಮವ್ರತ ಪರಾಯಣರೂ ಆದ ಚಕ್ಕವ್ವ ಕಾಂತವ್ವ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಕುಲಾಂಗನೆಯರು ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ ಪತ್ನಿಯರಾಗಿದ್ದರು. (ಆ-೧೨-ಪ-೫೦). ವಿರೋಧಿ ಸಂವತ್ಸರದ ಭಾದ್ರ ಪದೋದಿತ ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಬಿದಿಗೆಯ ದಿವಸ ಶುಭ ಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಕವಿರತ್ನನಿಗೆ ರಾಯಸೆಂಬ ಮಗನು ಹುಟ್ಟಿದನು. (ಪ-೫೧). ಮುಂದೆ ವಿಜಯ ಸಂವತ್ಸರದ ಮಾರ್ಗಶಿರ ಶುದ್ಧೈಕಾದಶೀ ತಿಥಿಯಲ್ಲಿ ಕವಿ ರತ್ನಾಂಬುಧಿಯಲ್ಲ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಂತೆ ಅತ್ತಿಮುಚ್ಚಿ ಎಂಬ ಮಗಳು ಹುಟ್ಟಿದಳು. (ಆ-೧೨-ಪ-೫೨).

ಇವನು ರಾಜಾಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿ,

ಮದನನವತಾರಮಂ ಕನ |

ಎಳ್ಳಿ. ಕದಂಡ ಚಾಮರ ಮನುಷ್ಯದೇಭಮನುತ್ತುಂ |

ಗದಭತ್ತಗಾವೆಯಂ |

..... || (ಆ-೧೨-ಪ-೪೯)

(ಕನಕದಂಡ, ಆನೆ, ಭತ್ತ, ಚಾಮರ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು) ಪಡೆದು ಉದಾತ್ತ ತಿಲಕನೆನಿಸಿದನು.

ಮೊದಲೋಳ್ ಸಾವಂತರಿನಿ |

ಸುದಿಶೋದಿತನಾಗಿ ಮಂಡಲೇಶ್ವರನಿಂದ ||

ಭೃದಯ ಪರನೆನಿಸಿ ಚಕ್ರಿಯಿ |

ನುದಯ ಪರಂಪರೆಯನೆಯ್ದಂ ಕವಿರನ್ನಂ || ಗದಾಯುದ್ಧ. ಆ-೧-ಪ-೩೪ ||

ಎಂಬುದರಿಂದ ಇವನು ಮೊದಲು ಸಾಮಂತರಲ್ಲಿಯೂ, ಮಂಡಲೇಶ್ವರರಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದು, ಬಳಿಕ ಆಹವ-ಮಲ್ಲನಲ್ಲಿ (೯೯೭-೧೦೦೮) ಉದಯ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದನೆಂಬುದು ತಿಳಿಯುವದು.

ಪಡೆಯಡೆಯ ಕಡೆಯ ಬಡವ |

ಕುಳಿ ಪಡೆದನೊ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯೋಳ್ ತೈಲಪನೋಳ್ ||

ಪಡೆದಂ ಮಹಿಮೋನ್ನತಿಯಂ |

ಪಡೆದಂ ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿವಸರಂ ರನ್ನಂ || ಗ. ಯು. ಆ-೧-ಪ-೩೭ ||

ಎಂಬ ಸದ್ಯದಿಂದ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ತೈಲಪನಲ್ಲಿ ಇವನು ಮಹಿಮೋನ್ನತಿಯನ್ನು ಪಡೆದುದಲ್ಲದೆ, ಅವನಿಂದ ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯೆಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಹೊಂದಿದನು.

ಈ ಕವಿಗೆ ಕವಿರತ್ನ, (ಗ. ಆ-೧-ಪ-೩೮) ಅಭಿನವ ಬಿರುದುಗಳು.

ಚಕ್ರವರ್ತಿ, (ಆ-ಪು-೧೨-೩೮) ಕವಿಕುಂಜರಾಂಕುಶ, ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿ (ಆ. ಪು. ೧೨-೪೬-೫೦) ಉಭಯ ಕವಿ (ಆ. ಪು. ೧೨-೪೦), ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳುಂಟು. ಅಲ್ಲದೆ—

ಕಂ|| ಕವಿಮುಖ ಚಂದ್ರಂ ಕವಿಚ |

ಕ್ರವರ್ತಿ ಕವಿರಾಜ ಶೇಖರಂ ಕವಿರಾಜಂ ||

ಕವಿಜನ ಚೂಡಾರತ್ನಂ |

ಕವಿತಲಕಂ ಕವಿಚತುರ್ಮುಖಂ ಕವಿರಾಜಂ || ಆ. ಪು. ಆ-೧-೮೧ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಳಿದ ಬಿರುದುಗಳನ್ನೂ ಕವಿಯು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ,
ಮತ್ತು—

ಕಂ|| ದೊರೆಕೊಂಡುದು ಸೌಮ್ಯ ಸಂವ |
ತ್ಸರದೊಳ್ ಕರ್ಕಟಿ ರಾಶಿಯೊಳ್ ಸೌಮ್ಯಮುಖಂ ||
ಗುರುವೆಚ್ಚೆಳನುದಯಿಸಿದಂ |
ಸರಸ್ವತೀ ರತ್ನಮಂಡನಂ ಕವಿರತ್ನಂ || ಅ. ಪು. ೧೨-೪೭ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ 'ಸರಸ್ವತೀ ರತ್ನಮಂಡನ' ವೆಂಬ ಬಿರುದಾದರೂ
ಇವನಿಗೆ ಇರಬಹುದೆಂದು ಸೂಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಇವನು ಉಭಯ ವ್ಯಾಕರಣಜ್ಞನೆಂದೂ, ಉಭಯ ಕವಿತಾ
ಜ್ಞತನೆಂದೂ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದೆ.

ಇವನ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಾವ್ಯ ಚಾತುರಿಯು—

ಜಯ ಜಯ ಜನಾಧೀಶ ಕನಕಘನಸಂಕಾಶ |
ಕವಿಯ ಯೋಗ್ಯತೆ. ಜಯ ಜಯ ಜಗತ್ತಿಳಕ ಕೃತಭವ್ಯ ಜನಪುಳಕ ||
ಜಯ ಜಯ ಗುಣಾಭರಣ ಸಕಲ ಜನಹಿತಕರಣ |
ಜಯ ಜಯ ತಮೋವಿಳಯ ವಿಮಳತೇಜೋನಿಳಯ ||

* * * *

ಜಯೋತ್ತುಂಗ ಸಿಂಹಾಸನಾಸೀನಮೂರ್ತಿ |
ಜಗಚ್ಚಕ್ರವಿಖ್ಯಾತ ತೀರ್ಥೇಶಕೀರ್ತಿ ||
ಜಯ ದ್ರೋಹಮೋಹಾಹಿತೋತ್ಪಾತಕೇತೋ |
ಮಹಾ ಘೋರಕರ್ಮಾರಿ ಸಂಹಾರಹೇತೋ ||

* * * *

ಶೃಣಾಂತಾಂತರಂಗ ಪ್ರಭಾಭಾಸ್ವರಾಂಗ |
 ಪ್ರಸಿದ್ಧಾಭಿಧಾನ ಪ್ರಮೋಕ್ಷ ಪ್ರಧಾನ ||
 ಪ್ರಣಷ್ಟ ಪ್ರಮಾದ ಪ್ರಕೃಷ್ಟ ಪ್ರಮೋದ |
 ಪ್ರಥ್ಯವ್ಯಧ್ಧಭಸ್ತ ನಮಸ್ತೇ ನಮಸ್ತೇ ||

ವರಭಾವಲಯಂ ಪರಭಾವಲಯಂ |
 ಪರಿಭಾ ವಿಭವಂ ಪೃತಿಭಾ ವಿಭವಂ ||

* * * *

ವರತಾಪಹರಂ ದುರಿತಾಪಹರಂ |
 ವಿಗಳದ್ವೈಜನಂ ಪ್ರಣಮಾಮಿ ಜಿನಂ ||

ಚತು ಜನೇಂದ್ರ ನತಸುರೇಂದ್ರ |
 ದುರಿತದೂರ ದಳಿತಮೂರ ||
 ಹತವಿಕಾರ ಭುವನಸಾರ |
 ವಿಹತಮೋಹ ಚರಮಾದೇಹ ||

* * * *

ಜಯ ನರಸುರಮೌಳಿಸ್ಥೂಲಮಾಣಿಕ್ಯಮಾಲಾ |
 ಕಿರಣಗುಣ ವಿಳಾಸ ಪ್ರೋಲ್ಲಸತ್ತಾದ ಪೀಠ ||
 ತ್ರಿದಶಶಿಖರಿ ಚೂಡಾ ರತ್ನತ್ರಯಾಲಂ |
 ಕರಣಗುಣವಿಶುದ್ಧಾ ತೀರ್ಥಕೃತ್ ತ್ವಾಂ ನಮಾಮಿ ||೨-ಸು-೪-೭||

ಎಂಬ ನಾನಾಚ್ಛಂದೋಬಂಧದಿಂದ ವಿರಚಿತವಾದ ಕಾವ್ಯದಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಭಿನವಪಂಪನು ' ಮುನ್ನಿಸುಗೆ ಕೃತಿಗೆ ಸೌಭಾಗ್ಯೋನ್ನತಿಯಂ ರನ್ನನ ಕೃತಿರತ್ನಮೆನಿಸಿದಚಿತ್ರಪುರಾಣಂ' ಎಂದು ತನ್ನ ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೂ, ಮಂಗಳಸನು ' ರನ್ನನ ರಸಿಕತ್ವಂ ' ಎಂದು ಜಯಸೃಪ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ, ಮಧುರನು

‘ ಬಿನ್ನಣದ ಕುಸುರಿ ಪಸರಿಸು |
 ವನ್ನಂ ಗುಣಜಾತಿ ಬಂಧಮಳವಡೆನೆಗಳ್ಳಾ ||
 ಪೊನ್ನಂ ರನ್ನಂ ಕೂಡಿದೊ |
 ದೆನ್ನೀ ವಾಗ್ವಧುಗೆ ಭೂಷಣಂ ಪೆರತುಂಟಿ ’ ||

ಎಂದು ಧರ್ಮನಾಥ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೂ, ಕಮಲಭವನು ‘ ರತ್ನತ್ರಯ ಮಿರ್ಕೆ ನಿರ್ಮಳಿಸುತಂ ಮತ್ಸ್ಯಾಂತದೊಳೆ ಸಂತತಂ ’ ಎಂದು ತನ್ನ ಶಾಂತೀಶ್ವರ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೂ, ನಯನೇನ ವಾಶ್ವತ್, ಆಡಯ್ಯ ವೊದಲಾದ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇವನನ್ನು ಬಹಳ ಕೊಂಡಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಗ್ರಂಥಕಾರರಾದ ನಾಗವರ್ಮ-ಕೇಶಿರಾಜರು ಇವನ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕಾವ್ಯಸಾರ, ರಸರತ್ನಾಕರ ಈ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ರನ್ನನ ಪದ್ಯಗಳು, ಉದಾಹೃತವಾಗಿವೆ. ಇವನು,

ಕಂ|| ಕವಿಪೂರ್ಗದೊಳೊಳ ಪೊಕ್ಕುಂ |
 ನವರಸಮಂತರೆಯೆ ನುಡಿದನೆನಿಸಿದ ಕವಿ ಸ ||
 ತ್ಯವಿಯೆನಿಕುಂ ಗೂಡಾರದ |
 ಕವಿಯಂತಿರೆ ಮುಚ್ಚಿ ಪೋದಕವಿಯುಂ ಕವಿಯೇ ||

(ಅ-ಪು-೮-೧-೮೭)

ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕ್ಲಿಷ್ಟ ಕವಿತೆಯನ್ನು,

ಕಂ|| ಕಾರಣಭೂತಕ ವಸ್ತುವಿ ||
 ಚಾರಕನಿಸ್ತಾರಕರ್ಕಳೋಳಿಯೆ ಸಭೆಗೊ ||
 ಟ್ಟೋರಂತೆ ನಾಲ್ವರಿದ್ದು |
 ವಿಚಾರಂ ಬೇಳ್ಳಂತೆ ಪೇಳ್ಳ ಕೃತಿಯುಂ ಕೃತಿಯೇ ||

§ ದರವರವುಮಂಟಿಸುಂಟಿಯು |
 ಮರೆವೊರಕನುಮೆನಿಸಿ ತರತರಂ ನುಡಿದು ಸಭಾಂ ||

§ ಇದು ಯಾರ ಮೇಲೆ ಬಿಟ್ಟ ಬಾಣ? ಪಂಪನು ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನು. ಆದಿಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ‘ಮನವೊಲ್ಲಾತನ ಗಾಡಿಯಂ ದರವರಂ ಗಂಡಾಕೆಗಳೆ’ (೧-೭೫) ‘ಫರ್ಮ ಬಂದುಗಳೆ ನಾಂದು ಪುಟ್ಟಳಿದರೆ ವೊರಕನಾದ’ (೧೧-೭೦) ಈ ವಾಕ್ಯಗಳು ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಪಂಪನ ಸ್ವಚ್ಛಂದವನ್ನು ರನ್ನನು ದೂಷಿಸಿದನೋ, ಅಥವಾ ಅವರ ಸಹನೆ ಕಳೆದು ಹೋದ ಶಂಕೆ ವರ್ಷಗಳೊಳಗೆ ಕವಿಗಳ ವಾಕ್ಯದ್ಧತಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿತೋ? (ಪ. ನಾಡಾಯಣರಾವ್, ಕ. ಸಾ. ಪ. ಪ. ೧೪-೧೫)

ತರದೊಳ್ ರಂಜಿಸಿದೆ ರಸಾಂ |

ತರಂಗಳಂ ಮುಟ್ಟಿ ನುಡಿದು ರಂಜಿಸವೇಡಾ ||

ಸರಸತಿಯನಬಲೆಯಂ ಗೋ |

ಣ್ಮರಿಗೊಂಡರ್ಥಕ್ಕೆ ಕಂದಿದು ನೋಯಿಸುವವನ ||

ಕ್ಕರಿಗನೆ ಪಾತಕನಾತನೆ |

ಸರಸ್ವತೀದ್ರೋಹನವನನಾಲ್ ಮುಟ್ಟುವರೋ ||

(ಅ. ಪು. ೮-೧-೮೮-೮೯-೯೦).

(‘ದರವುರಮುಮಂಟ ಸುಂಟಿಯು’ ಎಂಬವುಗಳನ್ನು ನುಡಿಯಬಾರದು. ಶಬ್ದಗಳು ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಸುಲಭವಾದವುಗಳಿರಬೇಕು. ಕ್ಲಿಷ್ಟಪದಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವವನು ಅಕ್ಕರಿಗನಲ್ಲ. ಅವನು ಮಹಾ ಪಾತಕಿಯು ; ಸರಸ್ವತೀ ದ್ರೋಹಿಯು) ಈ ಪ್ರಕಾರ ನಿಂದಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಕಂ|| ಪುಸದೇಸಿಯಂ ಬಿಡಂಗಂ |

ರಸಘಟ್ಟಿಯನರ್ಥದ್ವಷ್ಟಿಯಂ ಬಗೆವರೊ ಭಾ ||

ವಿಸುವರೊ ಸಾರಣೆಯಂತಿರೆ |

ಕಸಮಂ ಪಿಡಿವರ್ ಕೆಲರ್ ಮಹಾ ಪುರುಷರ್ಕಳ್ ||

ಎಂದು ನುಡಿದು, ‘ಕಾವ್ಯಂಗಳೊಳ್ ಗುಣಮುಂ ಬಯ್ಯಿಡವೇಡ ನಿಲೊವ್ವಡೆ ಗುಣಂ ನಿಲ್ಕುಂ ಪಣಂ ನಿಲ್ಕುಮೇ’ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಗುಣಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಬೇಕೆಂದು ತನ್ನ ಮತವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು ತನ್ನ ಕವಿತಾ ಚಾತುರ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಕೆಳಗಣ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ:

ಕಂ|| ಆಂತೀಯ ಕವಿಶ್ವರ |

ರಾರುಂ ಮುನ್ನಾರ್ತರಿಲ್ಲ ವಾಗ್ಧೀವಿಯ ಭಣ್ ||

ಡಾರದ ಮುದ್ರೆಯನೊಡೆದಂ |

ಸಾರಸ್ವತಮೆನಿವ ಕವಿತೆಯೊಳ್ ಕವಿರತ್ನಂ ||೧-೧-೯೮||

(ಇಲ್ಲಿ ಸಾರಸ್ವತ ಭಾಂಡಾರದ ಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಒಡೆದು ಭಣ್ ಎನಿಸುವುದು ಚಮತ್ಕಾರವೇ ಸರಿ. ಈ ಪದ್ಯವನ್ನು ಹಿಂದೊಡನೆ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಉದ್ಧಾಮ ಕವಿಯಾದ ಮುರಾರಿಯು ' ದೇವೀಂ ವಾಚಮುಪಾಸತೆ ಹಿ ಬಹವಃ ಸಾರಂ ತು ಸಾರಸ್ವತಂ | ಜಾನೀತೆ ನಿತರಾಮಸೌ ಗುರುಕುಲ ಕ್ಲಿಷ್ಟೋ ಮುರಾರಿಃ ಕವಿಃ ' || —(ಎಷ್ಟೋ ಜನರು ಸರಸ್ವತೀದೇವಿಯ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯು ಒಲೆಯುವ ದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಗುರುಕುಲದಲ್ಲ ಶ್ರಮಪಟ್ಟ ನನಗೆ ಮಾತ್ರ ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯ ಪೂರ್ಣ ಅನುಗ್ರಹವಾಗಿದ್ದು, ಸಾರಸ್ವತಸಾರವು ನನಗೊಬ್ಬಗೆ ತಿಳಿದಿರುತ್ತದೆ) ಎಂಬ ತಿಲೋಕವು ನಮ್ಮ ಸ್ಮರಣೆಗೆ ಬರುತ್ತದೆ).

ರಸಮುಂ ಭಾವಮುಮಂ ಕಾ |

ಆಸಮಂ ಕುಣಿಕೆಯುಮನರಿದು ಕವಿಮಾರ್ಗದೊಳಂ ||

ಪೊಸದೇಸೆಯ ನುಡಿಗಳೊಳಂ |

ಪೊಸೆಯಿಪ ಬಲೆಗೆ ಚತುರ್ಮುಖಂ ಕವಿರನ್ನಂ || (ಗ-೧-೩೯)

ಕನ್ನಡಮೆರಡರುನೂರರ |

ಕನ್ನಡಮಾತಿರುಳ ಕನ್ನಡಂ ಮಧುರನೋ ||

ತ್ಯನ್ನಂ ಸಂಸ್ಕೃತಮೆನೆ ಸಂ |

ಪನ್ನಂ ನೆಗಳ್ಲಭಯ ಕವಿತೆಯೊಳ್ ಕವಿರನ್ನಂ || ಗ-೧-೪೨ ||

ವಸುಧಾಧಿಪತಿಯ ಕಟಕದೊ |

ಳೊಸೆದೊಪ್ಪೆ ಸುವರ್ಣರಚನೆ ಕೇವಣದೊಳ್ ಸೇ ||

ರಿಸಿದುದರಿಂದಿಗಳ್ ರಂ |

ಜಿಸಿದ ಮಹಾರತ್ನಮೆನಿಸಿದಂ ಕವಿರತ್ನಂ || ಗ-೧-೪೧ ||

ಶ್ರುತರಮಣೀಯನೆ ಕವಿತಾ |

ಚತುರನೆ ಚಾರಿತ್ರ ಮಣಿವಿಭೂಷಣರತ್ನಂ ||

ಶ್ರುತರಮಣೀಯನೆ ಕವಿತಾ |

ಚತುರನೆ ಚಾರಿತ್ರರತ್ನ ಜಲಧಿಯರತ್ನಂ || ಗ-೧-೪೩ ||

ರತ್ನಪರೀಕ್ಷಕನಾಂ ಕೃತಿ ।

ರತ್ನಪರೀಕ್ಷಕನೆಂದು ಘಟಪತಿಯ ಭಾಷಾ ॥

ರತ್ನಮುಮಂ ರತ್ನನ ಕೃತಿ ।

ರತ್ನಮುಮಂ ಪೇಳ ಪರೀಕ್ಷಕಂ ಗೆಂಟೆರ್ದೆಯೇ ॥ ೧-೧-೪೪ ॥

(ಕವಿರತ್ನನಿಗೆ ವಿಶೇಷಧಿಕವಿಗಳಾರೂ ಸಮಾನರಿರುವದಿಲ್ಲ. ವಾಗ್ದೇವಿಯ ಕಾರಸ್ವತ ಭಾಂಡಾರದ ಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಓಡೆಯಲು ಕವಿರತ್ನನೊಬ್ಬನೇ ಸಮರ್ಥನಾದನು. ರಸ, ಭಾವ, ನೂತನ ಸೌಂದರ್ಯ, ಹೊಸ ರೀತಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲು ಕವಿರತ್ನನೊಬ್ಬನೇ ಯೋಗ್ಯನು. ಮಧುರವ್ಯವಾದುದೂ ಸಂಸ್ಕೃತವಾದುದೂ ಆದ ತಿರುಳು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕವಿರತ್ನನು ವಿಚಾರದನು. ರತ್ನಪರೀಕ್ಷಕನೆಂದು ಮೆರೆಯುವ ವನಿಗೆ ಅದಿಶೇಷನ ಹೆಡೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ರತ್ನಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಹೇಗೆ ಅಶಕ್ಯವೋ, ಹಾಗೆಯೇ ಕೃತಿರತ್ನ ಪರೀಕ್ಷಕನಿಗೆ (ಕಾವ್ಯಜ್ಞನಿಗೆ) ರತ್ನನ ಕೃತಿರತ್ನ ಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಅಶಕ್ಯವು).

ಕಂ॥ ಕೊಂಡಾಟದ ಸಾಮಂತರ ।

ಮಂಡಳಿಕರ ಸಕಲ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳ ಸಭಾ ॥

ಮಂಡಲದೊಳು ಭಯ ಕೆವಿಮುಖ ।

ಮಂಡನ ಮೂಗಿರ್ಪ ಮೀ ಕವಿರತ್ನಂ ॥

ಕವಿಮಾರ್ಗದೊಳೊಪ್ಪಾಣಿಪ ।

ಠವಣಿಪ ಕನ್ನೈಸುನೆಡೆಯೊಳೊಪ್ಪಾಣಿಸಲುಂ ॥

ಠವಣಿಸಲುಂ ಕನ್ನೈಸಲು ।

ಮಿವನಂತಾರ್ ಬಲ್ಲರೆನಿಸಿದಂ ಕವಿರತ್ನಂ ॥

ವಸುಧೆಯೊಳಗೊಂದು ರತ್ನಮಿ ।

ದಿಸಿದಿದುಮ ಪಲವು ರತ್ನಮಿಲ್ಲೆಂದಿನ ಮೋಂ ॥

ಮಸುಳಿಸಿದನೊ ಬಹುರತ್ನಾ ।

ವಸುಂಧರಾಯೆತೆಬ ವಾಕ್ಯಮಂ ಕವಿರತ್ನಂ ॥

ಅನನಿಪರೋಹಾ ನಿಜಭುಜ ಜಃ |
 ಕ್ರವರ್ತಿ ರಣಜಯಕೆ ತೈಲನೆಂತಸಹಾಯೋ |
 ಕವಿಗಳೊಳಮಂತೆ ಕವಿಜಃ |
 ಕ್ರವರ್ತಿ ಕವಿರತ್ನನಂದು ಕೃತಿಗಸಹಾಯಂ |

ಮು॥ ಮತಿ ಕೋಶಂ ಪಪವಿದ್ಯೆ ಕಂಠಿಕೆ ಜಸಂ ಶ್ರೇತಾತಪತ್ರಂ ಸರ |
 ಸ್ವತಿ ಮಾದೇವಿ ಪದೋಕ್ತಿ ಭೇರಿಕಳಿತಂ ಸಿಂಹಾಸನಂ ಸಂದಲಂ ||
 ಕೃತಿ ಚಂಚಜ್ಜಮರೀಜಮಾಗೆ ಕವಿತಾ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಮಂ ತಾಳ್ವಿದು |
 ನ್ನತಿಯಿಂದಂ ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿವಸರೇಂ ರನ್ನಂಗೆ ಮೆಯ್ಯೆತ್ತುದೋ ||
 (ಅ. ಪು. ೮೨-೮೬).

(ಸಾಮಂತರ ಮಂಡಳಿಕರ ಸಕಲ ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳ ಸಭಾ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಈ ಕವಿರನ್ನನು ಉಭಯ ಕವಿಮಂಡನಮಾಗಿರ್ಪನು. ಕವಿಮಾರ್ಗದೊಳು ಇವನಂತೆ ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿ ಬರೆಯುವವರು ಮತ್ತಾರಿರುವರು? 'ಬಹು ರತ್ನಾ ವಸಂಧರಾ' (ಪೃಥ್ವಿಯು ಬಹುರತ್ನವುಳ್ಳುದು) ಎಂಬ ನುಡಿಯನ್ನು ಸುಳ್ಳುಮಾಡಿ ಈ ಕವಿಯು ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ರತ್ನವು (ತಾನು) ಎಸೆಯುತ್ತಿರುವದೆಂದು ತೋರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಯುದ್ಧ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಭುಜ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಜಯ ಸಂಪಾದನ ಮಾಡಲು ತೈಲಪನು ಹೇಗೆ ಅಸಹಾಯನೋ, ಹಾಗೆ ಕವಿಗಳೊಳಗೆ ಕವಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ರನ್ನನು ಕೃತಿರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಅಸಹಾಯನು, ಮತಿಯೇ ಒಂದು ಕೋಶವು (ನಿಧಿಯು); ಪದವಿದ್ಯೆಯೇ ಕಂಠಿಯು; ಯಶಸ್ಸೇ ರಾಜ್ಯ ವೈಭವ ಸೂಚಕವಾದ ಬೆಳ್ಳೊಡೆಯು (ಶ್ವೇತಚ್ಚತ್ರವು); ಸರಸ್ವತಿಯೇ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯು; ಈ ಪ್ರಕಾರ ರಾಜಚಿಹ್ನೆಗಳೆವೆಟ್ಟಿರಲು, ರನ್ನನು ಕವಿತಾಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಾಧಿಪ್ತಿ ತನಾಗಿ ಒಳ್ಳೇ ಉನ್ನತಿಯಿಂದ 'ಕವಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿ' ಯೆಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಶೋಭಿಸಿದನು.) ಈ ಕವಿಯ ಗದಾಯುದ್ಧವನ್ನು ಓದಿದರೆ, ಇವನ ಆತ್ಮಶ್ಲಾಘೆಯು ಯಥಾರ್ಥವಾದುದೋಬುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಆಡುದರಿಂದಲೇ ಪಂಡಿತ ಪ್ರಕಾಂಡ ರಾದ ತ್ರೀಮಾನ್ ಕರ್. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ಕವಿಚರಿತೆಯ

ಪ್ರಥಮ ಸಂವೃತದಲ್ಲಿ 'ಈ ಕವಿ ಬಹಳ ಪ್ರಸಿದ್ಧನು ಇವನ ಬಂಧವು ಸರಸವಾಗಿಯೂ ಪ್ರೌಢವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ಇವನ ಪದಸಾಮಗ್ರಿಯೂ, ರಚನಾಶಕ್ತಿಯೂ, ಬಂಧ ಗೌರವವೂ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾಗಿವೆ. ಪದ್ಯವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರೆ ಅವ ತಡೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ಪ್ರವಾಹರೂಪವಾಗಿಯೂ ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿಯೂ ಪದಗಳು ಹೊರಡುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತವೆ" ಎಂದು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಇವನ ಶೈಲಿಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಒಂದು ಸ್ವತಂತ್ರಲೇಖನವನ್ನು ಮುಂದಿನ ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿಸುವೆವು.

ರನ್ನನು ಪಂಪನನ್ನು ಮೇಲಪಂಕ್ತಿಯಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಗ್ರಂಥ ರಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಪಂಪನು ಪ್ರಥಮ ತೀರ್ಥಕರನಾದ ಪುರುದೇವನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಬರೆದನು ; ರನ್ನನು ಎರಡನೆಯ ತೀರ್ಥಕರನಾದ ಅಜಿತನಾಥನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಬರೆದನು. ಪಂಪನು ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನ ವಿಜಯ (ಪಂಪಭಾರತ) ವನ್ನು ಬರೆದನು. ರನ್ನನು ಸಾಹಸ ಭೀಮವಿಜಯ (ಗದಾಯುದ್ಧ) ವನ್ನು ಬರೆದನು. ಕಡೆಯ ಎರಡು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಓದಿದರೆ, ರನ್ನನ ಪೋಲಿ ಪಂಪನ ವರ್ಚಸ್ಸು ಎಷ್ಟು ನೆಲಸಿರುವದೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುವುದು. ಗದಾಯುದ್ಧದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಸರದಲ್ಲಿ ನಾವು ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ತೋರಿಸುತ್ತ ಹೋಗಿದ್ದೇವೆ. ಆದರೂ ಇಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಹೇಳದೆ ಇರಲಾರೆವು.

ಪಂಪನಾಗಲಿ, ಪಂಪನ ಹಿಂದೆ ಆಗಿ ಹೋದ ಕವಿಗಳಾಗಲಿ ಕೊನೆಯ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವ ಮೇಲ ಪಂಕ್ತಿಯನ್ನು ಮುಂದಿನ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟಿರಬೇಕೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಪಂಪನು ಆದಿ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ,

ಪಂಪ ರನ್ನರ ಕಂ|| ಕದಳೀಗರ್ಭ ಶ್ಯಾಮಂ |
 ಕೊನೆಯವ ಮೃದುಕುಟಿಲ ಶಿರೋರುಹಂ ಸರೋರುಹವದನಂ ||
 ಪದ್ಯಗಳು ಮೃದು ಮಧ್ಯಮತನು ಹಿತಮಿತ |
 ಮೃದುವಚನಂ ಲಲಿತ ಮಧುರಸುಂದರವೇಷಂ ||

ವನಿತಾ ಕಟಾಕ್ಷ ಕುವಲಯ |
 ವನಚಂದ್ರಂ ಯುವತಿ ಜಘನ ಕಾಂಚೀರತ್ನಂ ||
 ಸ್ತನಭಲವಿನಪ್ಪು ಗಣಿಕಾ |
 ಸ್ತನತಟಿಹಾರಂ ಸರಸ್ವತೀ ಮಣಿಹಾರಂ || ಅ-೧-೩೧||
 ಕೇರಳ ವಿಟೀಕಟೀ ಸೂ |
 ತ್ರಾರುಣಮಣಿ ಮಲಯ ಯುವತಿವರ್ಷಣನಾಂಧ್ರೀ||
 ನೀರಂಧ್ರ ಬಂಧುರಸ್ತನ |
 ಹಾರನುದಾರಂ ಸರಸ್ವತೀ ಮಣಿಹಾರಂ || ಅ-೧-೩೨||

ಎಂಥ ತನ್ನನ್ನು ಪರ್ಣಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಇದರಂತೆಯೇ ರನ್ನನು ಗದಾ
 ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ,

ಕಂ|| ವನಿತಾನಾಯಕ ರತ್ನಂ |
 ತನೂದರೀ ಕನಕಸೂತ್ರರತ್ನಂ ಕಾಂತಾ ||
 ಸ್ತನಹಾರ ರತ್ನಮಬಲಾ ||
 ಜನ ಚೂಡಾರತ್ನ ಮನಿಸಿದಂ ಕವಿರತ್ನಂ || ಅ-೧-೪೫ ||

ಎಂದು ತನ್ನನ್ನು ಪರ್ಣಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಮೇಗೆ ಬರೆಯಬೇಕೆಂಬುದರ ಬಗೆಗೆ ಪಂಪನು ಆದಿ
 ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ:—

ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆ	ಕಂ ವ್ಯದು ಪದಗತಿಯಿಂ ರಸಭಾ
ಯುವ ಬಗೆಗೆ	ವದ ಪೆಚ್ಚಿಂ ಪಣ್ಯವನಿತೆವೊಲೆ ಕೃತಿ ಸೌಂದ
ಪಂಪ ರನ್ನರ	ಯ೯ದ ಚಾತುರ್ಯ೯ದ ಕಣಿಯೆನೆ
ಮತಗಳು	ವಿದಗ್ಧ ಬುಧಜನದ ಮನಮನಲೆಯಲೆ ವೇಡಾ
	(ಅ-೧-೧೭)

ಕಿವಿಯಿಂ ಬಗೆವುಗುವುಡೆ ಕೊಂ |
 ಕುವೆತ್ತ ಪೊಸನುಡಿಯೆ ಪುಗುಗು ಮುಳಿದುದು ಸರುಸೈ||
 ತವಚೆರನೆ ಮಾಡಿ ಸರುಸೈ |
 ತು ವೋಕುಮೇಂ ಬಗೆಯ ಬಟ್ಟಿಯಂ ಮುಟ್ಟುಗುಮೇ||

ಮೃದು ಮಧುರ ವಚನ ರಚನೆಯೊ |
 ಉದಾತ್ತ ಮರ್ಥಪ್ರತೀತಿಯಂ ಕೇಳ್ವ ಜನ ||
 ಕೈದಿರೊಳ್ಳೊಡೆಂದೊ ಕೆ |
 ಬ್ಬದೊಳಿದೊಂ ಕವಿಯ ಮನದೊಳಿದೊಂತೆ ವಲಂ ||

(ಆ-೧-೧೮-೧೯)

(ಮೃದು-ಮಂಜುಲ-ಪದಗಳುಳ್ಳುದೂ, ರಸಭಾವ ಪೂರ್ಣವಾದುದೂ, ಸೌಂದರ್ಯ ಚಾತುರ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ, ಎದಗ್ಗೆ ಜನರಿಗೆ ಕೌತುಕವನ್ನುಂಟುಮಾಡತಕ್ಕುದೂ ಆದ ಕೃತಿಯೇ ಕಾವ್ಯವು. ವಕ್ರೋಕ್ತಿಯಿಂದ ತುಂಬಿದುದಾಗಿ, ಕಾವ್ಯವು ಕಿವಿಯಿಂದ ನೆಟ್ಟಗೆ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸೇರಿ, ಅಲ್ಲಿ ನಡಬೇಕು. ಸ್ರನೆ ನುಡಿಗಳು ಕಿವಿಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು, ಸ್ರನೆ ಹಾರಿ ಹೋದವೆಂದರೆ, ಅವುಗಳು ಕಾವ್ಯವಲ್ಲ. ಕಾವ್ಯರಚನೆಯು ಮೃದು ಮಧುರ ವಚನಗಳುಳ್ಳುದಾಗಿರಬೇಕು. ಕೇಳುವ ಜನರಿಗೆ ಶ್ರಮವಿಲ್ಲದೆ ಉದಾತ್ತವಾದ ಅರ್ಥಪ್ರತೀತಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಬೇಕು). ಮತ್ತು ಮುಂದೆ 'ವಿದಿತಂ ಪ್ರಾತೀತಿಕಂ ಕೋಮಲಂ ಅತಿ ಸುಭಗಂ ಸುಂದರಂ ಸೂಕ್ತಿಗರ್ಭಂ ಮೃದುಸಂದರ್ಭಂ ವಿಚಾರಕ್ಷಮಂ ಉಚಿತ ಪದು ಶ್ರವ್ಯಂ ಅವ್ಯಾಕುಳಂ ವ್ಯಾಪ್ತದಿಗಂತಂ ಕಾವ್ಯಂ' ಎಂದು ವಿಸ್ತರಿಸಿ, ಕಾವ್ಯವು ಹೇಗಿರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಪಂಪನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನ ವಿಜಯ ದಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಕಾವ್ಯದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಕೆಳಗಣ ಪದ್ಯಗಳು ಉಕ್ತವಾಗಿವೆ.

ಚಂ || ಬಗೆಯದುತಪ್ಪದಾಗಮೃದುಬಂಧದೊಳೊಂದುವುದೊಂದುದೇಸಿಯೊಳ್ |
 ತುಗುವುದು ತೊಕ್ಕಮಾರ್ಗದೊಳೆ ತಳ್ವುದು ತಳ್ತೊಡೆ ಕಾವ್ಯಬಂಧನೊ ||
 ತ್ವುಗುನುಳವನಾವು ಕೆಂವಳೆಲೆ ಪೂವಿನ ವಿಜ್ಞಾರಿಯಿಂದ ಬಳಲ್ವು ತುಂ |
 ಐಗಳನೆ ತುಂಬಿ ಕೋಗಿಲೆಯೆ ಬಗ್ಗಿಸೆ ಸುಗ್ಗಿಯೊಳೊಪ್ಪುವಂತೆವೊಲ್ ||
 (೧-೮)

ಉ || ಆ ಸಕಲಾರ್ಥ ಸಂಯುತ ಮಳಂ ಕೃತ ಯುಕ್ತ ಮುದಾತ್ತ ಕೀರ್ತಿವಿ |
 ನ್ಯಾಸಮನೇಕೆ ಲಕ್ಷಣ ಗುಣ ಪ್ರಭವಂ ಮೃದುಪಾದ ಮಾದವಾಕ್ ||
 ಶ್ರೀ ಸುಭಗಂ ಕಲಾಕಳಿತಮೆಂಬ ನೆಗಳ್ತೆಯನಾಳ್ ಕಬ್ಬಮಂ |
 (ಈವುದು) ೧-೯ ||

ರನ್ನನು 'ನೆಗಳ್ಳರಸಂ ಮನಂಗೊಳಿಸೆ ಮಾರ್ಗಮೊಡಂಬಡೆ, ದೇನೆ ಕಬ್ಬಮಂ ಬಗೆಗೊಳಲಿತ್ತು ಪೇಳ್ವುದು' (ರಸವು ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿರಬೇಕು ; ಮಾರ್ಗವು ಮನೋಹರವಾಗಿರಬೇಕು ; ರೀತಿಯು ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಸೊಬಗನ್ನುಂಟುಮಾಡಬೇಕು, ಹೀಗೆ ಬರೆದರೆ ಮಾತ್ರ ಕಾವ್ಯವು ಸಾರ್ಥಕವಾಗುವುದು ೮-೧-೩೬) ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ರನ್ನನ ಗದಾಯುದ್ಧವನ್ನು ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿಮರ್ಶಿಸಿದರೆ, ಅವನು ಹೇಳಿದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟಕಾವ್ಯದ ಲಕ್ಷಣಗಳೆಲ್ಲ ಅದರಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವವು. ಇದರ ವಿಷಯಕ್ಕಾದರೂ ಒಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಲೇಖನವನ್ನು ನಮ್ಮ 'ಕಲ್ಪಲತೆ' ಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸುವೆವು.

ಪಂಪನು ಆದಿವುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಕುಕವಿನಿಂದೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ:—

ಕಂ|| ಕವಿತಾರಹಸ್ಯಮಂ ಸ |
 ತ್ವವಿಯರಿಗುಮನೇಕ ಮೂಕನೇಡಂ ಜಡನೆಂ ||
 ಬವನರಿಗುಮೆ... .. || ೮. ೧-೨೦||

ಭಾಷಾವಿದರ' ಕವಿತ್ವವಿ |
 ಶೇಷಜ್ಞರ' ನಿಕಷರಪ್ರೊಡಪ್ಪುದು ಸಭಿಯೊಳ್ ||
 ಮಾಷಮಂಬದಂತೆ ದೋಷಗ |
 ವೇಷಣ ಪರರಪ್ಪರೆಂಜೊಡದು ತೆಗಳಲಿ || ೧-೨೧ ||

ಕುಕವಿನಿಂದೆ

ಧಿಷಣರ ಕೃತಿಗಳೊಳಿಸೆವಭಿ |
 ಲವಿತಗುಣಂಗಳನೆ ಬಿಸುಟು ಮಾತ್ಸರ್ಯ ಮಹಾ ||
 ವಿಷಮಮತಿಯಿಂದೆ ದೋಷಾ |
 ಮಿಷಮನೆ ಪೊರ್ದಿಪುರ್ವಲಿ ಕುಕವಿಬಕಂಗಳ್ || ೨೨||

ಕೋಗಿಲೆಯ ಸರಪರಣ್ಯದೊ |
 ಕೇಗೆಯ್ದುದೊ ಮೂರ್ಖಜಡಜನಾರಣ್ಯದೊಳಿಂ ||
 ಪೋಗಡಿಸಿದ ಕವಿಶಬ್ದಮ |
 ದೇಗೆಯ್ದುದರಣ್ಯರುದಿತಮಡು ಬಗೆವಾಗಳ್ ||

ಇರು ಮರುಳೆ ಶುಷ್ಕವೈಯಾ ।
 ಕರಣಂಗಂ ಶುಷ್ಕತಾರ್ಕಿಕಂಗಂ ಬೆಳ್ಳೆ ॥
 ಕೃರಿಗಂಗಂ ವಿಷಯಮೇ ಕಾ ।
 ನೈರತ್ನಮತಿ ಚತುರಕವಿಕದಂಬಕ ವಿಷಯಂ ॥ ೨೪ ॥

(ಭಾಷಾವಿದರೂ ಕವಿತ್ವ ವಿಶೇಷಜ್ಞರೂ ಕೃತಿಯ ಗುಣವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸ ಬಲ್ಲರು: ಕುಕವಿಬಕಗಳು ದೋಷಾಮಿಷವನ್ನು ಬಯಸುವವು. ಅವರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಕಾವ್ಯ ಪಠಣವು ಅರಣ್ಯರೋದನವೇ ಸರಿ. ಶುಷ್ಕ ವೈಯಾ ಕರಣಿಗೂ ಶುಷ್ಕತಾರ್ಕಿಕನಿಗೂ ಅತಿ ಚತುರಜನೈಕವೇದ್ಯವಾದ ಕಾವ್ಯ ರಸವು ಅಗೋಚರವು).

ರನ್ನನು ಗದಾಯುದ್ಧದ ಪ್ರಥಮಾಶ್ವಾಸದಲ್ಲಿಯ ೪೮, ೪೯, ೫೦ ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕುಕವಿಗಳನ್ನು ನಿಂದಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ರನ್ನನು (ಗದಾಯುದ್ಧವನ್ನುಳಿದು) ತಾನು ಬರೆದ ಗ್ರಂಥಗಳ ಹೆಸರು ಗಳನ್ನು ಕೆಳಗಣ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ರನ್ನನ ಗ್ರಂಥಗಳು. ಕಂ|| ಕರಮೆಸೆದವು ರತ್ನತ್ರಯ !
 ಪಂಕಲ್ಪದೆ ಪರಶುರಾಮ ಚರಿತಂ ಚಕ್ರೇ ||
 ಶ್ವರಚರಿತ ಮಜಿತ ತೀರ್ಥೀ |
 ಶ್ವರಚರಿತಂ ರತ್ನನಿಂದೆ ಭುವನತ್ರಯದೊಳ್ ||
 (ಅ. ಪು. ೧೨-೪೨).

ಇವನ ಪರಶುರಾಮ ಚರಿತವೂ ಚಕ್ರೇಶ್ವರ ಚರಿತ್ರವೂ ಉಪಲಬ್ಧವಿಲ್ಲ. 'ಸಾಹಸ ಭೀಮ ವಿಜಯದಲ್ಲಿಯ' 'ಗಂಗಮಂಡಲ ಚಕ್ರೇಶ್ವರ ಕಟಿಕೋತ್ತಮನಾಯಕ ವಿರಚನೆಯಿನನರ್ಘ್ಯರತ್ನಮಾದಂರತ್ನಂ' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಈತನ ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತೆ ಈ ರಾಜನ ವಿಷಯವಾದ ಗ್ರಂಥ ವಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ತ್ರೀಮಾನ್ ಆರ್. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರು ಬರೆ

ದಿದ್ದಾರೆ. ರನ್ನ ಕಂದವೆಂಬ ಒಂದು ನಿಘಂಟುವನ್ನು ಇವನು ಬರೆದಿರುವನೆಂದು ಅವರು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಇದು ಏರಡನೆಯ ತೀರ್ಥಕರನಾದ ಅಜಿತ ಅಜಿತನಾಥ ಪುರಾಣ. ನಾಥನ ಜರಿತ್ರೆಯು. ಇದೊಂದು ಚಂಪೂಕಾವ್ಯವು. ಇದರಲ್ಲಿ ೧೨ ಆಶ್ವಾಸಗಳಿವೆ. ಇದನ್ನು ೯೯೩ ವಿಜಯ ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ ಕವಿಯು ರಚಿಸಿದನು. ಈ ಪುರಾಣಕ್ಕೆ 'ಕಾವ್ಯ ರತ್ನ' 'ಪುರಾಣತಿಲಕ' ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಕವಿಯು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬರೆಯುವೆವು.

ಗದಾಯುದ್ಧವಾದರೂ ಚಂಪೂ ರೂಪವಾಗಿದೆ. ಸಾಹಸ ಭೀಮ ವಿಜಯ ಅಥವಾ ಗದಾಯುದ್ಧ. 'ಗದ್ಯಪದ್ಯಮಯಂ ಕಾವ್ಯಂ ಚಂಪೂರಿತ್ಯಭಿಧೀಯತೆ' ಗದ್ಯಪದ್ಯಗಳೆರಡೂ ಮಿಶ್ರವಾಗಿದ್ದ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಚಂಪೂಕಾವ್ಯವೆಂಬ ಹೆಸರು. ಭೀಮನು ದ್ರೌಪದಿಯ ಮುಂದೆ 'ಊರುಗಳ ನುಡಿಸೆಂ ಒಡಿಸೆಂ ಕಾರನ ಪರಿವೃಥನ ಮಕುಟಮಂ ಪೇಣೀಸಂಹಾರಂ ಮಾಡುವೆಂ' ಎಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದಂತೆ, ದುರ್ಯೋಧನನ ತೊಡೆಗಳನ್ನೂ, ಮಕುಟವನ್ನೂ ಗದಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಭಂಗಿಸಿ, ಪಟ್ಟಾಭಿಷಿಕ್ತನಾದ ವಿಷಯವು ಇದರಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ. ಸತ್ಯಾಶ್ರಯಕುಲತಿಲಕ, ಇರಿವಬೆಡಂಗ, ಸಾಹಸಭೀಮ, ಚಾಳುಕ್ಯ ನಾರಾಯಣ, ಅಕಳಂಕ ಚರಿತ, ಅಮ್ಮನಗಂಧವಾರಣ, ಸಾಹಕಾಂಕ, ಸತ್ತಿಗ ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳುಳ್ಳ ಆಹವಮಲ್ಲದೇವನ (೯೯೭-೧೦೦೮) ಸಾಹಸಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಬೇಕೆಂದು ಕವಿಗೆ ಆಶೆ ಮುಟ್ಟಿದುದರಿಂದ, ಪಂಪನು ಗುಣಾರಣವ ಅಥವಾ ಅರಿಕೇಸರಿಯನ್ನು ಕಿರೀಟಿಯೊಳ್ ಪೋಲಿಸಿದಂತೆ, 'ಸತ್ಯಾಶ್ರಯದೇವಂ ಪೃಥ್ವೀವಲ್ಲಭಂ ಕಥಾನಾಯಕನಾಗಿ, ಅನಿಲಜ (ಭೀಮ) ನೊಳ್ ಪೋಲಿಸಿ

‘ಪೇಳ್ವನಿ ಗದಾಯುದ್ಧಮಂ’ ಎಂದು ಅವನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇದರ ಕಥಾಭಾಗವು ಬೇರೊಂದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಎತ್ತರತಃ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

‘ಒಳಪೂಕ್ಕುನೋಡೆ ಭಾರತದೊಳಗಣ ಕಥೆಯೆಲ್ಲ’ ವು ಇದರಲ್ಲಿ ‘ಸಿಂಹಾವಲೋಕನ ಕ್ರಮ’ದಿಂದ ತಿಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆಯೆಂದು ಕವಿಯು ಹೇಳಿರುತ್ತಾನೆ. ‘ಕೃತಿ ನೆಗಳ್ಲ ಗದಾಯುದ್ಧಂ, ಕೃತಿಗೆ ಈಶ್ವರ ಗ್ರಂಥಪ್ರಚ್ಛು. ಜಕ್ರವರ್ತಿ ಸಾಹಸಭೀಮಂ, ಕೃತಿಯಂ ವಿರಚಿಸಿದನ ಲಂಕೃತಿಯಂ ಕವಿರತ್ನಂ, ಎಂದೊಡೆ ಏನಣ್ಣಿವುದೋ, (ಅಂದಮೇಲೆ ಏನು ಕೇಳತಕ್ಕದು) ಎಂದೂ ‘ರನ್ನನ ಕೃತಿರತ್ನಮುಮಂ ಪರೀಕ್ಷಿ ಪಂಗೇಜಿದೇಯೀ,’ ಎಂದೂ ‘ವಾಗೀಶ್ವರ,’ ‘ವಾಚಸ್ಪತಿ’ ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳುಳ್ಳ ದಂಡನಾಯಕಕೇಶಿಯು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ತಿದ್ದಲು, ಆದು ಯಶಸ್-ಶ್ರೀ-ಪನಿತೆಗೆ ಅಲಂಕೃತಿಯೆಂದೂ, ಕವಿಯು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಮೂಲಾಗ್ರವಾಗಿ ಗದಾಯುದ್ಧವನ್ನು ಓದಿದರೆ ಇವು ಬಡಾಯಿ ಮಾತುಗಳೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದು. ಸಮುದ್ರದ ಗಂಭೀರತೆಯು (ಆಳವು) ಆಸಾತಾಲ ನಿಮಗ್ನವಾದ ಮಂದರ ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಗೊತ್ತಿರುವಂತೆ ಸಾರಸ್ವತ ಸಮುದ್ರದ ಆಳವು ನಮ್ಮ ಕವಿಗೆ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಗೊತ್ತಿದೆ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಶ್ರೀ. ಆರ್. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರು ‘ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಕವಿ ತನ್ನ ವಾಕ್-ಪ್ರಾಧಿಪತಿಯ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದಾನೆ; ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವೀರರಸವನ್ನು ಬಹಳ ಶ್ಲಘ್ಯವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾನೆ” ಎಂದು ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವೀರರಸಕ್ಕೆ ಕರುಣರಸವು ಗುಣೀಭೂತವಾಗಿದೆ. ಈ ‘ಬಹು ರಸವತ್ತಾದ ಭಾಗಗಳಾವು ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಸುಲಭವಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಎತ್ತೆತ್ತ ನೋಡಿದರೂ ಆವುದಾದರೂ ಒಂದು ರಸವಿದ್ದೇ ಇರುವುದು’ ಎಂದು ಆರ್. ತಾತಾಚಾರ್ಯ ಇವರು ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನಿಜವಾಗಿ

ಸಾರಸ್ವತ ಭಾಂಡಾರದ ಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಒಡೆದ ಶ್ರೀಯುಕ್ತ ರನ್ನನದೇ. 'ರಸಾತ್ಮಕಂ ಕಾವ್ಯಂ' ಎಂಬ ಕಾವ್ಯಲಕ್ಷಣಕ್ಕನುಸರಿಸಿ, ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿದರೆ, ಇದು ಅತ್ಯುಚ್ಛವಾದ ಗ್ರಂಥನೆಂಬುದು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದು. ಇದೆಲ್ಲ ವಿಷಯವನ್ನು ವಿಸ್ತರಣೆ ವಿವೇಚಿಸಲು ಈ ಚಿಕ್ಕ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. 'ರಸದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಗದಾಯುದ್ಧದ ವಿಮರ್ಶೆ,' 'ಪಂಪ ರನ್ನರ ಸಮಾನಾರ್ಥಕ ಪದ್ಯಗಳು' 'ಗದಾಯುದ್ಧವು ನಾಟಕವಾಗಬಹುದಾಗಿತ್ತು,' ಪಂಪ ರನ್ನ ವ್ಯಾಸರ ದುರ್ಯೋಧನ, ರನ್ನನ ಶ್ರೈಲಿ, ರನ್ನನ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಚಯ ಮುಂತಾದುವುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಾವು ಮುಂದೆ ಚರ್ಚಿಸುವೆವೆಂದು ವಾಚಕ ಮಹಾಶಯರಿಗೆ ವಚನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಈ ಲೇಖನವನ್ನು ಮುಗಿಸುವೆವು.

ಗ ದಾ ಯು ಧ್ಧ (ಸೀತಾ ಕಿಶೋರ)

~*~

ಕೌಲನ ದುರ್ವಿಲಸಿತದಿಂದ ಕನ್ನಡನುಡಿಯ ಕಮನೀಯವಾದ ಕಾವ್ಯೋದ್ಯಾನವು ಕನ್ನಡಿಗರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣದಂತಾಗಿದೆ! ಒಂದು ವೇಳೆ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದರೂ ಸಹ, ಬಹಳ ದಿನಗಳ ವರೆಗೆ ದುರ್ಲಭ್ಯವಾದ ಹೂದೋಟದಂತೆ ಅದರ ಸ್ಥಿತಿಯಾಗಿದೆ. ವಿಶೇಷ ಪ್ರಯಾಸಬಡದೆ ಬರಿಸಾಲಸದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಣ್ಣೆತ್ತಿ ನೋಡುವವರಿಗೆ ಕನ್ನಡದ ಕಾವ್ಯೋದ್ಯಾನವು ದೂರಿನಿಂದ ಒಂದು ಅಗಮ್ಯವಾದ ಗಿಡಗಂಟಿಗಳ ಗುಂಪೆ ಆಗುವದು. ಆದರೆ ಸೊಂಪಾಗಿ ತೋರುವ ವಸುಧಾವಳಯನಿಳಿಪನಾದ ಪಂಪನೆಂಬ ಕಾವ್ಯ ಶಾರದೆಯ ಕ್ರೀಡಾಪರ್ವತವೂ, ರಮಣೀಯವಾಗಿ ರಂಜಿಸುವ ರನ್ನನೆಂಬ ಕ್ರೀಡಾಕಾಸಾರವೂ, ಮನೋಹರವಾಗಿ ಮುದವನ್ನು ಬೀರುವ ಮಂಗರಸನೆಂಬ ಲೀಲಾಮಯೂರವೂ, ಇವಲ್ಲದೆ ನೇಮಿಚಂದ್ರ ಹರಿಹರ ನಾಗಚಂದ್ರ ಷಡಕ್ಷರ ಮುಂತಾದ ಮಾಮರಗಳೂ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ ಪೊನ್ನ ಜನ್ನ ಮುಂತಾದವರಿಂದ ಸೊಬಗುವ ಕದಳೀ ಕಾನನವೂ, ಮತ್ತು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ತರದ ಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ಕಂಗೊಳಿಸುವ ಸಾವಿರಾರು ಗಿಡ ಬಳ್ಳಿಗಳೂ, ಕಲಕಂಠದಿಂದ ಕುಕಿಲ್ಪ ಕೋಕಿಲಗಳೂ, ಮಧುರವಾಗಿ ಜೀಂಕರಿಸುವ ಭ್ರಮರಗಳೂ, ಸುಸ್ವನಗೈಯುವ ರಾಜಶುಕಗಳೂ ಕನ್ನಡದ ಕಾವ್ಯನಂದನದಲ್ಲಿ ನಲಿಯುವವೆಂದರೆ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಮೋಹಕವಾದ ಮತ್ತು ಭ್ರಾನ್ತಕವಾದ ಕಲ್ಪನೆಯೆಂದನಿಬಹುದಲ್ಲವೇ? ಇದು ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲ, ವಸ್ತು ಸ್ಥಿತಿಯು. ಆದರೆ ಆ ಆ ಪುಷ್ಪನಾಟಕಗಳನ್ನು ಸುಗಮಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕಲ್ಲವೇ? ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬಿದ ಕಾಲ್ಮೂಡ

ಕುಗಳನ್ನು ಬದಿಗಿಕ್ಕಿ ಸುಗಮವಾಗಿ ಮಾಡಿದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ರಸಿಕರಿಗೂ ಸಹ ಸ್ವೈರಸಂಚಾರಮಾಡಿ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಉಪಭೋಗಿಸಲು ಅನುವು ದೊರೆಯಬಹುದಲ್ಲವೆ? 'ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳುವರಾರು'? ಈ ಹೆಂಬಲವು ಇಷ್ಟು ದಿವಸ ಬಹಳಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಇನ್ನೇನು ಹೆಂಬಲಿಸುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ಕಾವ್ಯ ಕಲ್ಪಲತೆಯು ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು ಕನ್ನಡಿಗರು ಕೈನೀಡಿದರೆ ಕೊನೆಗಾಣಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಕಂಕಣ ಬದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ಕಾವ್ಯ ಕಲ್ಪಲತೆಯಿಂದ ಮೇಲೆ ಕೇಳುವದೇನು? ಪುಷ್ಪಗಳ ಸುಗ್ಗಿಯೇ ಸುಗ್ಗಿ. ಇಂಥದರಲ್ಲಿ 'ಮರಿದುಂಬಿ' ಯು ಗುಂಜಾರವ ಮಾಡಲು ಮತ್ತೇನು ಬೇಕು? ಈ ಎರಡನೆಯ ಪುಷ್ಪದಲ್ಲಿ 'ಜಾನಕೀ ಕಿಶೋರ' ನು ಬಾಲಭಾವಕ್ಕನುರೂಪವಾಗಿ ಅವಲವಿಕೆಯಿಂದ ಕುಲುಕುಲು ನಗುತ್ತ ತನ್ನದೊಂದು ದಲವನ್ನು ಸೇರಿಸಿದರೆ ಕನ್ನಡಿಗರು ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಮುದ್ದಾಡುವರಲ್ಲವೇ? ಆ ದಲವಾವುದೆಂದರೆ ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದ ಕವಿರನ್ನನ ಕರುಣ ವೀರರಸಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ ತುಳುಕುವ 'ಗದಾಯುದ್ಧ' ವೆಂಬ ಕಾವ್ಯದ ಕಥೆಯು. ಅದರ ಕಡೆಗೆ ತೆರಳುವಾ.

ಭಾರತದ ರಣಕರ್ಡನವು ಘನಘೋರವಾಗಿ ಎಸಗುತ್ತಲಿದೆ! ಧಗ ಧಗಿಸುವ ರಣಕುಂಡದಲ್ಲಿ ಉಭಯವೀರರ ಆಹುತಿಯಾಗ ಹತ್ತಿದೆ! ಇಂಥ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ದುಶ್ಯಾನನ ರಕ್ತದಿಂದ ಹುರುಪುಗೊಂಡ ಕುರುಕುಲ ಪ್ರಳಯಾಂತಕನಾದ ಭೀಮಸೇನನು ತನ್ನ ಬಿಡಾರದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಅಪಮಾನಾಗ್ನಿಯಿಂದ ಕುದಿಯುತ್ತಿದ್ದ ದ್ರೌಪದಿಯು ಅವಿರಲವಾಗಿ ಕಂಬನಿಗಳನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ನುಡಿದಳು:—

'ಕೌರವಾಂತಕ, ನನ್ನ ಕೇಶಗಳನ್ನು ತನ್ನ ತಮ್ಮನ ಕೈಯಿಂದ ಸೆಳೆಸಿದ ಸುಯೋಧನನ ಕೂಡ ನಮ್ಮರಸನು ಸಂಧಿಯನ್ನು ಮಾಡುವನಂತೆ!

ಆಯೋಗೇ ! ದುಶ್ಯಾಸನನ ರಕ್ತದಿಂದ ನಿನ್ನ ಕೋವಾಗ್ನಿಯು ಶಾಂತ ಹೊಂದಿತೇ ? ಅಗ್ನಿಪುತ್ರಿಯಾದ ನನಗೆ ಮಾರುತಾತ್ಮಜನಾದ ನಿನ್ನ ಹೊರ್ತು ಶರಣವನ್ನು ಈಯುವರಾರು ? ಸಂಶಯವನ್ನು ಕಳೆಯಬಾರದೇ ?'

ಮರುನ್ನಂದನನು ನಸುನಕ್ಕು:—ತನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ಸೋತಿಟ್ಟರೂ ಸಮ್ಮಂಜನು ತನ್ನ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸೋಲಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ ! ಹಾಯ ! ಹಾಯ ! ನಿನ್ನ ಕೇಶಸಾಶವು ಅಸ್ತಾವ್ಯಸ್ತವಾಗಿದೆ ! ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಅಶ್ರುವೂರವು ಹರಿಯುತ್ತಲಿದೆ ! ಹೀಗಿರಲು ನನ್ನ ಕ್ರೋಧಾ ಗ್ನಿಯು ಶಾಂತವಾಗುವದೇ ? ಕುರುನಂದನರನ್ನು ಯಮಸದಸಕ್ಕಟ್ಟಿ ಕೌರವಾನುಜನ ರಕ್ತವನ್ನು ಹೀರಿದಂಥ ನಾನು ಇನ್ನುಮೇಲೆ ಸುಯೋ ಧನನನ್ನು ಸದೆಬಡಿದು ನನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಾರುಗಾಣಿಸದೆ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಮಾಡಗೊಡುವೆನೇ ? ನೀನು ಎಳೆಪ್ಪಾದರೂ ಚಿಂತಿಸುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ?

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಆಶ್ವಾಸನೆಯನ್ನಿತ್ತ ಮೇಲೆ ಎದೂಷಕನ ಎನೋದಕ್ಕೆ ಮನಸೋಕ್ತವಾಗಿ ನಕ್ಕು ದ್ರೌಪದಿಯು ತನ್ನ ಗೆಳತಿಯ ಕೂಡ ತನ್ನ ಆವಾಸಕ್ಕೆ ಮರಳಿ ತೆರಳಿದಳು.

ಇತ್ತ ಅಭಿಮಾನ ಧನನಾದ ಸುಯೋಧನನು ಸಚಿಂತನಾಗಿ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಆಹವ ಭೀಷ್ಮನಾದ ಭೀಷ್ಮನು ಶರ ಶಯನದಲ್ಲಿ ! ಬಿಲ್ಲಜಾಣನಾದ ದ್ರೋಣನು ಯಮಸದಸಕ್ಕೆ ಹೋದನು ! ಮೈದುನನಾದ ಜಯದ್ರಥನು ಅರ್ಜುನನ ಬಾಣಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದನು ! ಪ್ರಿಯಬಂಧುವಾದ ದುಶ್ಯಾಸನನು ಅಂತಕನ ದವಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದನು ! ಸಮರಸಾಗರ ಕರ್ಣಧಾರನಾದ ಕರ್ಣನು ಮರಣಹೊಂದಿದನು ! “ನನ್ನ ಬಂಧುಗಳು ಒಬ್ಬರ ಹಿಂದೊಬ್ಬರಂತೆ ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋದರು ! ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನೂ ಕೃಪಾಚಾರ್ಯರೂ ನನ್ನ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಬರುವವರಂತೆ ! ಕರ್ಣ ಮುಂತಾದವರಂದ ನೀಗದ ಕಾರ್ಯವು ಈ ಬಾಹ್ಯ ಣಿಂದಾಗುವದೆ ?

ಶರಣಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಕೊಡಲು ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ಬಲ್ಲರು ;
ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲ ! ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ವಿಜಯ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಸ್ವಾಗತ ಮಾಡಿದರೆ
ಇಷ್ಟವೇ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅಂತಕನನ್ನಾದರೂ ಆಲಿಂಗಿಸಲೇ ಬೇಕು ಇವುಗಳ
ಹೊರ್ತು ಅನ್ಯವಾರ್ಗವು ನನಗೆ ತೋರಲಾರದು !'

ಈ ತರದ ದುರ್ಯೋಧನನ ಉದಾಸೀನವಾದ ಸೊಲ್ಲು ಕೇಳಿ
ಸಂಜಯನು “ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಏಕೆ ಬಲಿಗೊಡುವಿ? ಭೀಷ್ಮ
ದ್ರೋಣರಿಂದ ಹಣೆಯಾದ ಅರ್ಜುನನ ಶಾರ್ಯವನ್ನು ನೀನು ಅರಿತಿಲ್ಲವೇ?
ಗಂಧರ್ವರಾಜನಾದ ಚಿತ್ರಾಂಗನು ನಿನ್ನನ್ನು ಸೆರೆ ಹಿಡಿದೊಯ್ಯಲು ಬಿಡಿಸಿ
ದವರಾರು? ಅರ್ಜುನನಲ್ಲವೇ? ತಿವನಿಂದ ಪಾಶುಪತಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪಡೆದ
ವನೂ, ಗೋಗ್ರಹಣದಲ್ಲಿ ಏಕಾಂಗ ವಿಜಯನಾದವನೂ ಅರ್ಜುನನಲ್ಲವೆ?
ವೈಕೋದರನಾದರೂ ಎಂಥವನು! ವನದಲ್ಲಿ, ರಣದಲ್ಲಿ, ಶತ್ರುಗಳ ಮಧ್ಯ
ದಲ್ಲಿ, ರಾಕ್ಷಸರ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ವಿಷದಿಂದ, ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ತನ್ನ
ಅನುಜರನ್ನು ತನ್ನ ಬಾಹುರೂಪಿಯಾದ ವಜ್ರಪಂಜರದಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಿಸಿದ ಗಂಡುಗಲಿ
ಯಾರು? ಭೀಮನಲ್ಲವೆ? ಗದಾದಂಡದಿಂದ ಕೆಲವರನ್ನು ಬೀಸಿ, ಕೆಲವರನ್ನು
ಕುಟ್ಟಿ, ಕೆಲವರನ್ನು ನೆಲಕ್ಕೊತ್ತಿ, ಮತ್ತು ಭುಜಾದಂಡದಿಂದ ಕೆಲವರನ್ನು
ಗುದ್ದಿ, ಕೆಲವರನ್ನು ಮರ್ದಿಸಿ, ಕೆಲವರನ್ನು ತೆಯ್ದು, ಮತ್ತು ಧನುರ್ದಂಡ
ದಿಂದ ಕೆಲವರನ್ನು ಕುತ್ತಿ, ಕೆಲವರನ್ನು ಎತ್ತಿ; ಕೆಲವರನ್ನು ನುಚ್ಚು ನೂರಾಗಿ
ಕಡಿದು ಸಮರ ತಾಂಡವವನ್ನು ನಡೆಸಿದ ಭೈರವನಾರು? ಭೀಮನಲ್ಲವೇ?
ಸವಿನುಡಿಯಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ದಾನವನನ್ನೂ, ಗರ್ವಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದವನ್ನು ಕೊಡದ
ಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ಮತ್ತು ಕೃಪಾನ್ವಿತವಾದ ಶಾರ್ಯವನ್ನೂ ಒಳಕೊಂಡ
ಯುಧಿಷ್ಠಿರನಾದರೂ ಸಾಮಾನ್ಯನೇ? ಈಗ್ಗೆ ಸಂಧಿ ಮಾಡುವ ಸುಸಂಧಿಯು
ಸಿಗುತ್ತಿರಲು ಅಡನ್ನು ಸುಮ್ಮನೆ ದೂಡುವದುಂಟೇ?”

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಹಿತೋಪದೇಶದ ನುಡಿಗಳನ್ನು ಸಂಜಯನು ಆಡಲು
ದುರ್ಯೋಧನನು ಸಿಡಿಲ್ಲು ಕೆರಳ್ಳು, “ಸತ್ಯವ್ರತಿಯಲ್ಲವೇ? ತನ್ನ

ಆಚಾರ್ಯನೂ ಗುರುವೂ ಮತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೂ ಆದ ದ್ರೋಣನನ್ನು ಕಪಟ ನುಡಿಗಳಿಂದ ಯಮಪುರಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿದವನೇ ಧರ್ಮವುತ್ರನಲ್ಲವೇ? ವನಿತೆಯ ಕೇಶಪಾಶವನ್ನು ನನ್ನ ಅನುಜನು ಸೆಳೆಯುತ್ತಿರಲು ಖತೆನಟ್ಟ ಶಸ್ತ್ರಗಳಂತೆ ತನ್ನ ಶೌರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಕಲಿತನವನ್ನು ಎಳೆ ಗೂಸುಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವದರಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದ ಭೀಮನು ವೀರನೇ? ವಿರಾಟ ನಗರದಲ್ಲಿ ಬೃಹನ್ನಳಿಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿದ ಶೂರನು ಇದೇ ಅರ್ಜುನ ನಲ್ಲವೇ? ಮುಕ್ತಬಾಣನಾದ ದ್ರೋಣಗುರುವನ್ನು ವುಸಿನುಡಿಯಿಂದ ಕೊಂದ, ಭೀಷ್ಮರನ್ನು ಶರಪಂಜರದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿಸಿದ, ಮತ್ತು ರಥದಿಂದಿಳಿದ ಧನುರ್ಬಾಣಾಯುಧರಹಿತನಾದ ಕರ್ಣನನ್ನು ಮರಣಕ್ಕೀಡುಮಾಡಿದ ವಾಂಡವರು ಶೌರ್ಯವನ್ನು ತೋರಿದರಲ್ಲವೆ? ನಾನಂತೂ ಇಂಥ ಶೌರ್ಯ ವನ್ನು ಬಲ್ಲೆನು! ಈ ಕೃಷ್ಣನ ವಿಷಯಕ್ಕಂತೂ ಮಾತೇ ಬೇಡ. ಅಸುರ ಸಂಹಾರಿಯಂತೆ! ಜಗದ್ಗುರುವಂತೆ! ಅವತಾರಿಯಂತೆ! ಆ ಆ ಅವತಾರ ಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಈಗ ಅರ್ಜುನನ ರಥವನ್ನು ನಡೆಸುವ ಸೂತಾವತಾರ ವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡಿರನೇನು ? ”

ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲರನ್ನು ಹೀಯಾಳಿಸಿ ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ಸೈರಿಸಲಾರದೆ ರಣಾಭಿ ಮುಖನಾಗಿ ಸಮರಾಂಗಣಕ್ಕೆ ಹೊರಡಲು ಸಂಜಯನು ತಡೆದು:—‘ನಿನಗೆ ದೈವವು ಪ್ರತಿಕೂಲವಿದೆ. ಮತ್ತು ನಿನ್ನ ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಿದೆ. ಇಂತು ಅಸಹಾಯನಾಗಿ ಹೋಗಿ ಅನರ್ಥಕ್ಕೇಕೆ ಗುರಿಯಾಗುವಿ? ಬಲ ದೇವ, ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ, ಕೃಪ, ಕೃತವರ್ಮ ಇವರಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗಾದರೂ ವೀರ ವಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಸೇನಾಪತ್ಯಭಿಷೇಕವನ್ನು ಮಾಡಿ ಹಗೆಗೆ ಎದುರಾಗುವದು ಲೇಸು.’

ಈ ನುಡಿಗೆ ದುರ್ಯೋಧನನು ಆವೇಶಗೊಂಡು “ಗಾಂಗೇಯ ದ್ರೋಣರಿಂದಾಗದ ಕಾರ್ಯವು ದ್ರೋಣವುತ್ರನಿಂದಾಗುವದೇ? ದುಶ್ಯಾಸನ ಮತ್ತು ಕರ್ಣ ಎಂಬ ಎರಡು ತೋಳುಗಳು—ಅಥವಾ ನನ್ನ

ಕಣ್ಣುಗಳು—ನನ್ನಿರದ ದೂರಾಗಲು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಇಂದಿಗೆ ಶೂನ್ಯವಾಯಿತು ! ಗೃಹವೂ ಶೂನ್ಯವಾಯಿತು ! ಭೂತಗಳವೇ ಶೂನ್ಯವಾಯಿತು ! ಕಣ್ಣು ದುಕ್ಕಾಶನರಲ್ಲದೆ ನಾನು ಹೇಗೆ ಜೀವಿಸಲಿ ! ಕುರುಡನಾದ ನನ್ನ ತಂದೆಯ ಮತ್ತು ವೃದ್ಧಳಾದ ತಾಯಿಯ ಮುಖವನ್ನು ಹೇಗೆ ನೋಡಲಿ.” ಹೀಗೆ ಅನ್ನುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಶೋಕವಾಡುತ್ತ ಬರುವ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಗಾಂಧಾರಿಯರ ವಿಲಾಸವನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಂಜಯನು ‘ದೇವ, ನಿನ್ನನ್ನೇ ಹುಡುಕುತ್ತ ಅವರೇ ಬಂದರು ! ನೋಡಿಕೊ !’ ಎಂದು ಉಸುರಿದನು.

ಈ ನುಡಿಯು ವಜ್ರಾಘಾತದಂತೆ ಕಿವಿಯ ಮೇಲೆ ಅಪ್ಪಳಿಸಲು ಮೋರೆ ಕೆಳಗೆ ಮಾಡಿ, “ಅರಿ ಭೂವಾಲರನ್ನು ಮಣ್ಣು ಪಾಲುವಾಡಿ ಮಂಗಳ ವಾದ್ಯಗಳೂ ಮೊಳಗುತ್ತಿರಲು ಆಪ್ತಪುತ್ರ ಸೋದರರಂದೊಡಗೂಡಿ ಆನಂದದಿಂದ ನನ್ನ ಗುರುಗಳನ್ನು ನೋಡುವನೆಂಬ ಒಯಕೆಗೊಂಡ ನನಗೆ, ಹೆ ವಿಧಿಯೆ !, ಶೋಕತತ್ಪರರೂ, ಕಂಬನಿಗಳನ್ನು ಸುರಿಯುವಂಥ ವರೂ ಆದ ಗುರುಗಳನ್ನು ತೋರುವಿಯಾ ! ‘ಕಂದ, ನಿನ್ನ ತಮ್ಮಂದಿರಲ್ಲಿ!’ ಎಂದು ನನಗೆ ಬೆಸಗೊಳ್ಳಲು ಏನು ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಡಲಿ ! ಪಾಂಡವರು ಕೊಂದರೆಂದೆನ್ನಲಾ ! ಹಾ ! ದುಕ್ಕಾಸನೆ ! ಹಾ ! ಕರ್ಣಾ !” ಎಂದು ಮೂರ್ಛೆ ಹೊಂದಿದನು.

ಮೂರ್ಛೆಹೋದ ದುರ್ಯೋಧನನಿಗೆ ಸಂಜಯನು ಶಿಶಿರೋಪಚಾರವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರಲು ಗಾಂಧಾರಿಯು ಬಂದು ಬಳಲುತ್ತ ಮನದಳಲು ಅಳವಿದವುಲು “ನಮಗೆ ಅಂಧಯಷ್ಟಿಯಾಗಿ ನೀನೊಬ್ಬನಾದರೂ ಇರುವಿಯೆಂದರೆ ಆ ಅಂತಕನು ನಿನ್ನನ್ನು ಸಹ ಒಯ್ಯಲು ಹವಣಿಸುವನೇ ? ಗುರುಚರಣಗಳಿಗಿರಗದೆ, ಹರಕೆಯನ್ನು ಆದರದಿಂದ ಅಂತುಕೊಳ್ಳದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಇರುವಿಯಲ್ಲ ! ಗುರುವಿನಯವನ್ನು ಮರೆತೆಯಾ ! ಕುರುಕುಲತೀಲಕ, ಉಸಿರದೆ ಇರುವದೇಕೆ ?” ಎಂದು ವಿಪ್ರಲಾಸಂಗೈಯ್ಯುತ್ತಿರಲು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ತನ್ನ ಮಗನ ದೇಹದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು “ಹಾ ! ಕುರುಕುಲ

ಚೂಡಾಮಣಿ! ಹಾ! ಕುರುಕುಲ ಚಕ್ರವರ್ತಿ! ನಿನ್ನನ್ನು ಸಹ ವಿಧಾತನು
 ಪರಲೋಕಕ್ಕೆಟ್ಟಿದನೆ!' ಎಂದು ಶೋಕೋಪ್ರೇಕದಿಂದ ಹಂಬಲಿಸಿ
 ಅವನ ನಿಶ್ವಾಸದ ಗಾಳಿಯಿಂದ ಮತ್ತು ನೇತ್ರಜಲಸೇಚನೆಯಿಂದ ದುರ್ಯೋಧ
 ನನು ಪೂರ್ಣ ತಿಳಿದಿದ್ದನು.

ಆಗ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಮತ್ತು ಗಾಂಧಾರಿಯು ಆನಂದದಿಂದ
 ಅವನನ್ನು ಬಿಗಿದಪ್ಪಿ ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ “ನೂರು ಮಂದಿ ಮಕ್ಕಳ ಮರಣದಿಂದ
 ಒರ್ಬರಿತರಾದ ನಮ್ಮನ್ನು ಇನ್ನು ಮುಂದಾದರೂ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಗುರವಾಡ
 ಬೇಡ. ಕಂದ, ಯಧಿಷ್ಠಿರನು ತೆಗೆದಿರುವ ಸಂಧಿಯ ಮಾತೆಗೆ ಒಡಂಬಡು.
 ಜಲವನ್ನು ಬಿಡು.” ಎಂದು ಕೈಮುಗಿದು ದೀನವದನದಿಂದ ನುಡಿದರು.
 ಮತ್ತು ಸರಳಮಂಚದಲ್ಲಿ ಪವಡಿಸಿದ ಭೀಷ್ಮ ಪಿತಾಮಹರ ಕೂಡ ಆಲೋ
 ಚನೆ ಮಾಡೆಂದು ಹೇಳಿ ಹರಿಸಿ ಕಳಿಸಿ ತಾವು ಬಿಡಾರಕ್ಕೆ ಹೋದರು.

ಆ ನಂತರ ದುರ್ಯೋಧನನು ಸಂಜಯನ ಸಂಗಡ ಸಂಗ್ರಾಮ
 ಭೂಮಿಗೆ ಹೊರಟನು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ರಕ್ತವು ಚಿಮ್ಮುತ್ತಿತ್ತು! ಅಡಿಗಡಿಗೆ
 ಹೇಣಗಳ ರಾಶಿಗಳನ್ನು ದಾಟಿ ದಾಟಿ ಸೀಳಿದ ತಲೆಯನ್ನೂ, ತೆರೆದ ಬಾಯಿ
 ಯನ್ನೂ, ಮುರಿದ ಕೊರಲನ್ನೂ, ರಕ್ತವನ್ನು ಕಾರುವ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನೂ
 ನೋಡುತ್ತ ಮೆಲ್ಲನೆ ನಡೆದರು. ಆಗಾಗ್ಗೆ ನೆತ್ತರ ಕುಡಿದ ಮತ್ತಪಿಶಾಚ
 ಗಳ ವಿರಾಟ ಹಾಸ್ಯವೂ, ನಿಡುಸರವೂ, ಭಯೋನಕವಾದ ಕರತಾಡನವೂ
 ಕೇಳಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಹೋಗಹೋಗುತ್ತ ಬಾಣಗಳಿಂದ ನುಗ್ಗುನೂಕೂಡಿ
 ಯಾದ ದ್ರೋಣನನ್ನು ನೋಡಿ ದುಃಖಿಸಿ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ
 ಮುಂದೆ ನಡೆಯಲು ಸಮರ ಭೈರವನಾದ ಅಭಿಮನ್ಯು ಕುಮಾರನನ್ನು
 ಕಂಡನು. ಕಣ್ಣುಗಳು ಅರ್ಧಮುಚ್ಚಿದ್ದವು! ಮುಖವು ಅರ್ಧ ಬಿರಿದಿತ್ತು!
 ಕೈಯು ಕಡಿದು ಹೋಗಿತ್ತು! ಕಜ್ಜಿದ ದವಡೆಗಳು ಹಾಗೇ ಇದ್ದವು!
 ಮೈಯಲ್ಲಿ ಬಾಣಗಳು ನಟ್ಟಿದ್ದವು! ಮತ್ತು ರಕ್ತದ ಮಡುವಿನಲ್ಲಿ ಅರ್ಧ

ಮುಳುಗಿದ್ದನು ! ಅವನನ್ನು ಕಂಡು ದುರ್ಯೋಧನನು ಕಂಬನಿಗಳನ್ನು ಸುರಿಯುತ್ತ ವಿಲಪಿಸಿದನು:—

“ಗುರುವು ರಚಿಸಿದ ಚಕ್ರವ್ಯೂಹವನ್ನು ನಿರ್ಭಯದಿಂದ ಹೊಕ್ಕು ಅರಿನೈಪರನ್ನು ಮುರಿದಿಕ್ಕಿದ ನಿನ್ನನ್ನು ಪೆತ್ತ ತಾಯಿಯು ವೀರಜನನಿ ಯಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನು? ಇಂಥ ಎಳೆಹರೆಯಲ್ಲಿ ಇಂಥ ವಿಕ್ರಮವನ್ನು ತೋರಿದ ನಿನ್ನಂಥ ವೀರವುಂಗಳವರು ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಸಿಗುವದುಂಟೇ?” ಎಂದು ಅಭಿಮನ್ಯು ಕುಮಾರನ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಅಭಿಮಂದಿಸಿ ಮುಂದೆ ಹೋಗುತ್ತಿರಲು ತನ್ನ ಮಗನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಕುಮಾರನನ್ನು ನೋಡಿದನು ! ಕೈಯಿಂದ ಕೂರಂಬುಗಳು ಕಳಚಿಬಿದ್ದವು! ರಣಾವೇಶವು ಹೃದಯದಿಂದ ಗಲಿತವಾಯಿತು ! ಅಶ್ರುಗಳು ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಉದುರಿರುವು! ಪುತ್ರ ಸ್ನೇಹಕಾತರನಾಗಿ ಭಾನುಮತೀನಂದನನ ಮುಖವನ್ನು ನಿಟ್ಟಿಸಿ ದುಃಖಿಸ ಹತ್ತಿದನು:—“ತಂದೆಗೆ ಮಗನು ತಿಲಾಂಜಲಿಯನ್ನು ಕೊಡುವದು ಉಚಿತವಾದ ಲೋಕನಿಯಮವು! ಆದರೆ ನನ್ನ ದುಷ್ಯಮದಿಂದ ಆ ಕ್ರಮವು ವಿಪರೀತವಾಯಿತಲ್ಲ! ಎಂದು ಬಹು ವಿಧವಾದ ವಿಲಾಪವನ್ನು ಮಾಡಿ ಮುಂದೆ ಹೋಗುತ್ತಿರಲು ಭೀಮನು, ದುಶ್ಯಾಸನನ ರಕ್ತವನ್ನು ಹೀರಿದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಂಡನು. ಆಗ ಹೌಹಾರಿ ಮುಂದೆ ಧಾವಿಸಿ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಕುಕ್ಕುವ ಕಾಗೆಗಳನ್ನೂ, ಕರುಳನ್ನು ಹಿಡಿದೆಳೆಯುವ ಹದ್ದುಗಳನ್ನೂ, ಮುಕ್ಕರಿವ ತೋಳಗಳನ್ನೂ, ನರವನ್ನು ಜಗ್ಗುವ ನರಿಗಳನ್ನೂ, ಸೆರೆಗಳನ್ನು ಹಿರಿಯುವ ನಾಯಿಗಳನ್ನೂ, ಬೆನ್ನಹುರಿಯನ್ನು ತೆಗೆಯುವ ಪಿಶಾಚಗಳನ್ನೂ, ಮತ್ತು ತಲೆಬುರುಡೆಯನ್ನು ಕುಟ್ಟುವ ಕಾಳರಕ್ಕಸಿಯರನ್ನೂ ನಿವಾರಿಸಿ ಶೋಕವನ್ನು ಸೈರಿಸಲಾರದೆ ಇಂತೆಂದನು:—ನಿನ್ನ ಚೇತನವು ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ! ನಿನ್ನ ಮಾಂಸವು ಪಿಶಾಚ ಮುಖದಲ್ಲಿ! ನಿನ್ನ ರಕ್ತವು ಶತ್ರುವಿನ ಒಡಲಲ್ಲಿ! ನಿನ್ನ ಮಸ್ತಕವು ರಾಕ್ಷಸಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ! ನಿನ್ನ ದೇಹವು ಕುರು ಕ್ಷೇತ್ರದ ಸಮರಾಂಗಣದಲ್ಲಿ! ಹೀಗೆ ಪಂಚತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಿ ನನ್ನಲ್ಲಿ

ಮಾತ್ರ ದುಃಖವನ್ನಿಟ್ಟು ಹೋದಿಯಲ್ಲವೇ ? ಹಾ ! ದುಶ್ಯಾಸನ ! ತಾಯಿಯ ಮೊಲೆ ಹಾಲನ್ನು ನಾನು ಮೊದಲು ಉಂಡೆನು ; ಆ ಮೇಲೆ ನೀನು, ಸೋಮಾಮೃತವನ್ನೂ ದಿವ್ಯ ಭೋಜನವನ್ನೂ ನಾನು ಮೊದಲು ಸೇವಿಸಿದೆನು ; ಆ ಮೇಲೆ ನೀನು ಸೇವಿಸಿದಿ, ಬಾಲ್ಯದಿಂದ ಎಂದಾದರೂ ನೀನು ವಿನಯೋಲ್ಲಂಘನವನ್ನು ಮಾಡಿದಿಯಾ ? ಹೀಗಿದ್ದು ಈಗ ನೀನು ನನ್ನಕಿಂತಲೂ ಮೊದಲು ಪರಲೋಕದ ದಾರಿಯನ್ನು ನನ್ನ ಅನುಜ್ಞೆಯಿಲ್ಲದೆ ಕೈಕೊಂಡೆಯಲ್ಲವೇ ? ಹಾ ! ವತ್ಸ ! ಹಾ ! ದುಶ್ಯಾಸನ ! ” ಎಂದು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಿರಲು ಶೋಕೋದ್ರೇಕವು ತಗ್ಗಿ ಕೋಪಾವೇಶವು ಉಂಟಾಗಿ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಕೆಂಪು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮುಂದೆ ಹೋಗಲಾಗಿ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಜರ್ಜರಿತನಾಗನಾದ ಅಂಗರಾಜನನ್ನು ನೋಡಲು ಕೋಪಾವೇಶವು ಅಡಗಿ ಶೋಕವು ಒಟ್ಟರಿಸಿತು. “ನಿನ್ನ ಮಗನಾದ ವೃಷಸೇನನು ಹತನಾದನೆಂದು ನಿನ್ನನ್ನು ಸಂತಯಿಸುವದಕ್ಕೆ ನಾನು ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಕುಮಾರನು ಅವನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿರುವನು. ನನ್ನನ್ನು ಸಂತಯಿಸದೆ ಕುಪಿತನಂತೆ ಮರುಮಾತುಗುಡದೆ, ಗೆಳೆಯನೆಂದು ಬಿಗಿದಪ್ಪದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಕಿರುತ್ತೀ ? ನೀನಿದ್ದರೆ ನನಗೆ ರಾಜ್ಯವೈಭವ ! ನೀನಿದ್ದರೆ ಸಿಂಹಾಸನ ! ಅಥವಾ ನೀನಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವ ! ನೀನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋದ ಮೇಲೆ ನಾನೇನು ಮಾಡಲಿ ! ನಿನ್ನಯ ರೂಪವು ನನ್ನ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ನಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ ! ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನೆಲಿಸಿರುತ್ತದೆ ! ನಿನ್ನ ಸವಿಮಾತುಗಳು ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಊರಿಡಾಡುತ್ತವೆ ! ಹೀಗಿರಲು ನಿನ್ನ ವಿಯೋಗವು ನನಗೆ ಹೇಗಾಯಿತು ? ” ಹೀಗೆ ಶೋಕ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಶೋಕಂಗೈಯ್ಯುತ್ತ ಮುಂದೆ ಹೊರಟನು.

ಕರ್ಣನ ಸ್ಮರಣದಿಂದ ಅವನ ಶೋಕ ಸಾಗರವು ಉಕ್ಕೇರಿ ಅವನ ಭೀಕರವಾದ ಒಡಲಗಿಜ್ಜನ್ನು ಪ್ರಜ್ವಲಿಸಿತು. ಮುಂದೆ ಹೋಗುತ್ತ ಶರಶಯನಗತನಾದ ಭೀಷ್ಮನನ್ನು ಕಂಡು, ಬಂದ ಕಾರಣವನ್ನು ಸಂಜಯನು ನಿರೂಪಿಸಲು, ಭೀಷ್ಮನು ಆಶೀರ್ವಚನಗಳಿಂದ ಹರಸಿ ಏಕಾಕಿಯಾಗಿ

ಬಂದ ದುರ್ಯೋಧನನ್ನು ನೋಡಿ ಅಜ್ಜರಿಗೊಂದು “ಎಲ್ಲಿಹವು ಧನಕೆ
 ಜಾಮರಗಳು? ಎಲ್ಲಿದೆ ತ್ವೇತಭಕ್ತವು? ಸಿಂಹಾಸನವೆಲ್ಲಿ? ಭವಿಸುಮತ
 ಯೆಲ್ಲಿ? ಮಂಗಳ ವಾಡ್ಯಗಳಲ್ಲಿ? ಚತುರಂಗ ಸೈನ್ಯವೆಲ್ಲಿ?” ಎಂದು
 ನಿಟ್ಟುಸುರು ಬಿಡಲು ದುರ್ಯೋಧನನು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದು ಕ್ಷಣಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ
 ಮತ್ತೆ ಗರ್ಜಿಸಿದನು:—ಪಾಂಡವರೊಳು ಸಂಧಿಯೇ? ಕಡುಗಲಿಗೆ ಒಯ್ಯುವ
 ಜಯಗಳ ಶಂಕೆಯೇ? ವಿರೋಧಿಗಳನ್ನು ತಂದು ಅವರ ರಕ್ತಮಾಂಸ
 ಗಳನ್ನು ಭೂತಗಳಿಗೆ ಬಲಿಗೊಡದೆ, ಶೋಕದಿಂದ ನರಳುವ ಬಂಧುಜನಕ್ಕೆ
 ರಕ್ತ ಸಂತರ್ಪಣೆಯನ್ನು ಮಾಡದೆ ಪಾಂಡವರ ಕೂಡ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಮಾಡ
 ತೇನು? ನನ್ನ ಪ್ರಿಯಬಂಧುಗಳನ್ನೂ, ಪ್ರಿಯಪುತ್ರರನ್ನೂ, ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರ
 ರನ್ನೂ ಯಮಪುರಕೃಷ್ಣದ ಪಾಂಡವರ ಕೂಡ ಸಂಧಿಮಾಡಿ ನಾನು ನಿ ಎ
 ಲ್ಲದೆ ಕರ್ಣನಿಲ್ಲದೆ ದುರ್ಯೋಧನನಿಲ್ಲದೆ ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಮೆರೆಯಲೇನು?”

ಹೀಗೆ ದುರ್ಯೋಧನನು ಆವೇಶದಿಂದ ನುಡಿಯಲಾಗಿ, ಅರಗಿನ
 ಮನೆಯಲ್ಲಿಯ ಬೆಂಕಿ, ವಿಷ, ದ್ರೂತ, ಪಾಂಚಾಲಿಯ ಕೇಶಾಕರ್ಷಣ
 ಇವೆಲ್ಲವೂ ಕೂಡಿ ಪಾಪರಾಶಿಯನ್ನು ದುರ್ಯೋಧನನ ಪಾಲಿಗೆ ಒಟ್ಟಿರಲು.
 ಅವನ ಕಿರೀಟ ಮತ್ತು ತೊಡೆಗಳ ಭಂಗವಾಗದೇ ಇದ್ದೀತೇ ಎಂದು ಮನದಲ್ಲೆ
 ವಿಚಾರಿಸಿ ಅಶುಭಸ್ಯ ಕಾಲಹರಣಮೆಂಬ ನುಡಿಯನ್ನು ಅವಧರಿಸಿ ನುಡಿ
 ದನು:—“ಕಂದ, ನಿನ್ನ ಛಲವನ್ನು ಬಡು, ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೋದ
 ಭಲದೇವನೊ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ ಕೃಪಕೃತವರ್ಮರೂ ಬರುವತನಕ ಹೇಗಾದರೂ
 ಮಾಡಿ ಕಾಲವಂಚನವನ್ನು ಮಾಡು. ಇಕೋ; ನಾನು ಕೊಡುವ
 ಜಲಮಂತ್ರೋಪದೇಶವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದುತ್ತರ ಭಾಗ
 ದಲ್ಲಿದ್ದ ವೈಶಂಪಾಯನ ಸರೋವರದಲ್ಲಿದ್ದು ಇಂದಿನ ರಾತ್ರಿಯನ್ನು
 ಕಳೆದು ನಾಳೆ ಮುಂದೆ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತೋಚಿದ ಹಾಗೆ ಮಾಡು.”
 ದುರ್ಯೋಧನನು ಛೇಷ್ಠನು ನುಡಿದಂತೆ ಜಲಮಂತ್ರೋಪದೇಶವನ್ನೆ
 ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ತನ್ನ ಗದೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು “ಪಾಂಡವರ ಕೂಡ ಸಂಧಿ

ಮಾಡು” ಎಂಬ ಶೂಲಸಮವಾದ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಕೇಳಲಿಕ್ಕಿಯೇ ತನಗೆ ವಿಧಿಯ ಕಿವಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನೋ ಎಂದು ಗುಣಗುಟ್ಟುತ್ತ ವೈಶಂಪಾಯನ ಸವೋವರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಜಲಮಂತ್ರ ವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಕಮಲಾಸನನಾಗಿ ವಾಕ್ರಾಣಾಯಾಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಫರಮಯೋಗಿಯಂತೆ ಮೆಲ್ಲನೆ ತಂಗೊಳದ ತಳಕ್ಕೆಳೆದನು.

ಇತ್ತ ಶಲ್ಯವಧೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಯಾರೂ ಸೇನಾಪತಿಯಿಲ್ಲದಂತಾಗಲು ದುರ್ಯೋಧನನನ್ನು ಹುಡುಕಿ ಹುಡುಕಿ ಕಾಣದೆ ಧರ್ಮರಾಜನು ಕೃಷ್ಣನ ಕೂಡ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತರಲು ಕುರುಕುಲ ಪ್ರಲಯ ಕಾಲನಾದ ಭೀಮನು ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಉರಿದಿದ್ದನು.

“ನನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು ಕೊನೆಗಾಣುವದಿಲ್ಲವೇ? ಪಾಂಚಾಲಿಯ ಮುಖದ ಕುಂದು ಕಂದಿ ಕಳೆಯೇರುವದಿಲ್ಲವೇ? ನನ್ನ ಭುಜದಂಡದ ತಿಂಡಿಯು ತೀರುವದಿಲ್ಲವೇ? ಮಂದರಾದ್ರಿಯನ್ನು ಎತ್ತುವೆನು! ಭೂಮಿಯನ್ನು ರಸಾತಲಕ್ಕೆ ಒತ್ತುವೆನು. ಅರಿಯ ಬಿನ್ನು ಹತ್ತುವೆನು! ದಿಶಾಗಜಗಳನ್ನು ಮೆಟ್ಟುವೆನು! ಕುಲಸರ್ವತಗಳನ್ನು ದಾಟುವೆನು! ಚತುಸ್ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಹೀರುವೆನು! ಗಗನ ತಳವನ್ನು ಎರಟುವೆನು! ಸಕಲದಿಕ್ಪಾಲಕರ ಗಂಟಲನ್ನೊತ್ತುವೆನು! ಎಲ್ಲಿಹೋದನು? ರಸಾತಲಕ್ಕೆಳೆದನೋ? ದೆಶೆಗಳ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಆಡಗಿರ್ಪನೋ? ಆ ಖೂಳನು ಗಾಂಧಾರಿಯ ಗರ್ಭವನ್ನು ಸೇರಿದನೋ? ಈ ಜಗದಂತರದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿದ್ದರೂ ನಾನು ಬಿಡೆನು! ಆ ಖಳನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಹರಿಹರ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಕಭುಜಪಂಚರದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಹಿಡಿದು ತರುವೆನು! ಚತುರಂತ ಕ್ಷಿತಿಕಾಂತಿಯೇ ಕೇಳು! ಜಲಧಿಯೇ ಕೇಳು! ಅಗ್ನಿಯೇ ಕೇಳು! ಮಾರುತನೇ ಕೇಳು! ಆಕಾಶವೇ ಕೇಳು! ಪಗೆಯನ್ನು ಕೊಂಡು ಎನ್ನ ಕೋವಾಗ್ನಿಗೆ ಆಹುತಿ ಗೊಡದಿದ್ದರೆ ನನ್ನನ್ನೇ ಅಗ್ನಿಯೇ ಸ್ವಾಹಾ ಮಾಡುವೆನು! ಇದೇ ನನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ!” ಇಂತು ಪಂಚಭೂತ ಸಾಕ್ಷಿ

ಮಾಗಿ ಕಾರವ ಕೋಲಾಹಲನು ಪ್ರಚಂಡವಾಗಿ ಗರ್ಜಿಸಿದನು. ತದನಂತರ
 ಅಜಾತಶತ್ರುವಿಗೆ ಸಾಷ್ಠಾಂಗ ಪ್ರಣಾಮವನ್ನು ಮಾಡಿ, “ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ
 ಸಾಂಚಾಲಿಯು ಮುಕ್ತಕೇಶಿಯಾಗಿ ನವಿಯುವಳೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಅವಳ
 ದುಃಖವುಂ ಕಂಡು ನಾನು ಸೈರಿಸಲಾರೆನು ! ದ್ರೌಪದಿಯ ಮುಖವನ್ನು
 ನೋಡಿ ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಮನದಲ್ಲಿ ನೋವಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಬೇವಿಲ್ಲ. ನಾನಂತೂ
 ವೈರಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲಮಾಡಿ ನನ್ನ ಕ್ರೋಧಾಗ್ನಿಯನ್ನು ಶಾಂತ
 ಮಾಡುವೆನು ! ಈ ಹೊತ್ತಿನ ದಿವಸ ನೀನು ನನಗೆ ಹಿರಿಯನಲ್ಲ ಮತ್ತು ನಾನು
 ನಿನಗೆ ವಿಧೇಯನಲ್ಲ ! ರಾಜೇಂದ್ರ, ಈ ಪರಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು.
 ಕುರುವುತ್ರರನ್ನು ಇಕ್ಕಿಮೆಟ್ಟಿ ಹೊಕ್ಕುರಿಸುವೆನು !” ಎಂದು ಕುರು
 ಕುಲಾಂತಕನು ಕುರುಕುಲ ಪ್ರಳಯ ಕಾಳದಂಡವೆನಿಸುವ ತನ್ನ ಗದಾದಂಡ
 ವನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೊರಹೊರಟು ಅತ್ತಿಂದಿತ್ತ ಇತ್ತಿಂದಿತ್ತ ಹೀಗೆ ನಾಲೂಕು
 ಕಡೆಗೆ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಸುತ್ತಿಹಾಕಿ ವಿಸ್ಮಯಪಟ್ಟು ಕೌರವೇಶ್ವರನ
 ಬೀಡಾರಕ್ಕೆ ಬಂದು “ಭರತನ ಕುಲಕ್ಕೆ ಕಲಂಕನಾದ ಆ ಖೂಳನಾದ
 ಕುರುಕುಲಕೇತುವೆಲ್ಲಿ ? ಕುರುಕುಲಯಕೇತುವಾದ ಭೀಮಸೇನನು
 ಬಂದಿರುತ್ತಾನೆ !” ಎಂದು ಗರ್ಜಿಸುತ್ತಿರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕಿರಾತ ದೂತರು ಬಂದು
 ದುರ್ಯೋಧನನಿದ್ದ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಹೇಳಿದರು. ಕೂಡಲೆ ತನ್ನ ಅನುಜ
 ರಿಂದೊಡಗೂಡಿ ಕೃಷ್ಣ ಸಹಿತನಾಗಿ ಸರೋವರದ ಕಡೆಗೆ ಧಾವಿಸಿದನು.
 ಅಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ನೋಡುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ದುರ್ಯೋಧನನು ಸರೋವರದ ತಳದಲ್ಲಿ
 ಅವಿತುಕೊಂಡಿರ್ದನೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರಲು ಅಭ್ರಮಿಸಿದನು:—

“ಮಡುವನ್ನು ಹೊಕ್ಕನೇ ? ಇನ್ನೆಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವನು ಸರೋ
 ಜಲವನ್ನು ಹೇರಿ ಅವನನ್ನು ಹೊರಗೆ ಹಿರಿದು ಅವನ ಎದೆಯನ್ನು ಸೀಳಿ
 ನಮ್ಮಣ್ಣನಿಗೆ ಅವನ ಕನ್ನೀರನ್ನು ತೋರುವೆನು ” ಎಂದು ಬಾಹಾ
 ಸ್ಯಾಲನಂಗೈಯ್ದು ವಾರ್ದನಿಗೊಕ್ಕುವಂತೆ ಗರ್ಜಿಸಿದನು. ಭೀರಿ ಶಂಖ
 ಕಹಳೆಗಳನ್ನು ಹೊಯ್ದರು. ಅರ್ಜುನ ನಕುಲ ಸಹದೇವರು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ

“ಮಾನಧನನೆನಿಸಿ ನಿನ್ನಭಿಮಾನಕ್ಕೆ ಕುಂದು ತಂದೆಯಾ? ನಿನ್ನ ವುತ್ರ ಮಿತ್ರ ಬಂಧುಗಳನ್ನು ಬಲಿಗೊಟ್ಟು ನೀನು ನಿನ್ನ ಕ್ಷುದ್ರ ಜೀವಿತದ ಸಲುವಾಗಿ ಅಡಗಿದೆಯಾ?” ಎಂದು ಹೀಯಾಳಿಸಿದರು. ಧರ್ಮನಂದನನು ನಿರ್ಮಲ ಕ್ಷಾತ್ರಧರ್ಮವನ್ನರಿತು ಸೌಮ್ಯತನದಿಂದ ಮೇಲೆ ಬಂದು ಸಂಧಿ ಗೊಡಂಬಡೆಂದು ಉಸದೇಶಿಸಿದನು. “ಸಂಧಿ” ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಭೀಮನ ಪಿತ್ತವು ತಲೆಗೇರಿತು. ಕೋಪಾವೇಶದಿಂದ ಹುಬ್ಬು ಗಂಟಿಕ್ಕಿ ಗರ್ಜಿಸಿದನು:—

“ನಿನ್ನ ತಮ್ಮನ ರಕ್ತದ ಸವಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ನಿನ್ನ ರಕ್ತದ ಸಲುವಾಗಿ ತಣಿಸಿದ ನನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ಬದುಕಲಿಚ್ಛಿಸುವಿಯಾ? ನನ್ನ ಗುಡುಗನ್ನು ಕೇಳಲಾರದೆ, ನನ್ನ ಉಗ್ರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನೋಡಲಾರದೆ ಸಮರಾಂಗಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕಮಲಾಕರವನ್ನು ಸೇರಿದೆಯಾ? ದುರ್ಯೋಧನನೆಂಬ ಹೆಸರಿಗೆ ಕಲಂಕವನ್ನು ತಂದುಕೊಂಡಿಯೆಲ್ಲವೇ? ಕೃಷ್ಣನು ಸಂಧಿಯನ್ನು ಮಾಡುವದರ ಸಲುವಾಗಿ ದೂತನಾಗಿ ಬಂದಾಗ ನೀನು ತೋರಿದ ಅಹಂಕಾರವು ಈಗಿಲ್ಲಿ ಹೋಯಿತು? ಪಾಂಚಾಲಿಯ ಕೇಶಾಕರ್ಷಣವನ್ನು ಮಾಡಿಸುವಾಗಿದ್ದ ನಿನ್ನ ಸೊಕ್ಕು ಈಗಿಲ್ಲಿ ಹೋಯಿತು? ಕೌಂತೇಯರನ್ನು ಅರಣ್ಯದೊಳಗೆ ತಿರುಗಿಸಿದ ನಿನ್ನ ಮದವು ಈಗಿಲ್ಲಿ ಅಡಗಿತು? ಎಲೋ ದ್ರೌಪದೀ ದ್ರೋಹಿಯೇ, ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತದೂ, ಒಳಗೆ ಹೊಕ್ಕು ಹುದುಗುವದು? ಹೊರಗೆ ಬರಬಾರದೇ? ಹೇಡಿಯೇ, ಭೀಮನ ಭೀಮಧ್ವನಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ನೀರಲ್ಲಿಯೇ ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಣವು ಹೋಯಿತೇ?” ಎಂದು ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವು ಬಿರಿಯುವಂತೆ, ಕುಲಗಿರಿಗಳು ಸಿಡಿದುರುಳುವಂತೆ ಮತ್ತು ಭೂಮ್ಯಾಕಾಶಗಳು ನಡುಗುವಂತೆ ಭೀಮನು ಸಿಂಹನಾದಂಗೆಯ್ದನು.

ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಕೇಳಿ ಮಾನಧನನಾದ ದುರ್ಯೋಧನನು ಕ್ಷಣ ಭಂಗುರವಾದ ಜೀವಿತದ ಸಲುವಾಗಿ “ಎಷ್ಟು ಮಾನಕ್ಕುತಿ”ಯೆಂದು ತಳ

ಮುಳುಗೊಂದು ತಂಗೊಳದ ನೀರನ್ನು ಅಬ್ಬೋಲ ಕಲೆತ್ತೋಲ ಮಾಡುತ್ತ ಹೊರಗಿದ್ದನು. ಆಗ ಅವನ ಮಳುಟದಿಂದ ಹೊರಡುವ ಮಣಿಕಿರಣಗಳಿಂದ ಇಂದ್ರಧನುಷ್ಯವು ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ದುರ್ಯೋಧನನು ಹುಬ್ಬು ಗಂಟೆಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಗದೆಯನ್ನು ತಿರುಗಿಸುತ್ತ ದೆಸೆದೆಸೆಗೆ ತನ್ನ ಉದ್ಧತವಾದ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಹರವುತ್ತ ಮೇಲೆ ಬಂದು ನಿಂತನು. ಆಗ ಭೀಮಸೇನನು ದುರ್ಯೋಧನನೆದುರಿಗೆ ಬಂದು “ನಿನ್ನ ತಮ್ಮನ ರಕ್ತವನ್ನು ಹೀರಿದ ಮೇಲೆ ನನಗೆ ಅಂಜಿ ತಂಗೊಳವನ್ನು ಹೊಕ್ಕಿಯಾ?” ಎಂದು ಗರ್ಜಿಸಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ದುರ್ಯೋಧನನು ಸಿಡಿದೆದ್ದು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ ಧರ್ಮಪುತ್ರನಿಗೂ, ಅರ್ಜುನನಿಗೂ, ನಿನಗೂ, ನಕುಲ ಸಹದೇವರಿಗೂ ಪ್ರಿಯಳಾದ ಪಾಂಚಾಲಿಯ ಕೇಶಗಳನ್ನು ದುಕ್ಯಾಸನನು ಸೆಳೆದಾಗ, ಎಲೈ ಷಂಡನೇ, ನಿನ್ನ ಗಂಡಗರ್ವವು ಎಲ್ಲಿ ಹೋಗಿತ್ತು?” ಎಂದಿನಲು ಭೀಮನು ಉರಿದೆದ್ದು, “ನಮ್ಮಣ್ಣನ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೇಮ ಮತ್ತು ಆದರಗಳಿಂದ ನಿನ್ನ ಜೀವವು ಆಗ ಉಳಿಯಿತು! ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನ ಶರೀರವಾಂಸವನ್ನು ದೆಸೆಬಲಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದೆನು, ಎಲೈ ಕಾರವೇಶ್ವರ, ಚಿತ್ರಾಂಗದನು ನಿನ್ನ ಶರೀ ಹಿಡಿದಿದ್ದನು ನೆನಿಸು! ಗೋಗ್ರಹಣವನ್ನು ನೆನಿಸು! ನಿನ್ನ ತಮ್ಮನ ನೆತ್ತರವನ್ನು ಕುಡಿಯುವ ಮುಂದೆ ಬೆಂಗೊಟ್ಟು ಕಾಲ್ದೆಗೆದ್ದನು ಮರೆತೆಯಾ!” ಎಂದು ಸಡ್ಡು ಹೊಡೆದು ಗದಾಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಜ್ಜಾದನು, ಆಗ ಮೈಮೆರೆದು ಇಬ್ಬರೂ ಎರೆಯ ಒಬ್ಬರ ಮೇಲೊಬ್ಬರು ಧಾವಿಸಿದರು. ಉದಯಾದ್ರಿಯೂ ಅಸ್ತಾದ್ರಿಯೂ ಪರಸ್ಪರರ ಮೇಲೆ ಅಪ್ಪಳಿಸುವಂತೆ ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಕೂಲ ಪವನಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾದ ಎರಡು ಸಮುದ್ರಗಳು ಭೋರ್ಗರೆದು ಅಪ್ಪಳಿಸುವಂತೆ ಅವರು ಒಬ್ಬರೊಬ್ಬರ ಮೇಲೆ ಹರಿಹಾಯ್ದರು. ಹುಬ್ಬು ಗಂಟೆಕ್ಕೆ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಕಿಡಿಗಳನ್ನು ಕಾರುತ್ತಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಅವರು ದೆಸೆದೆಸೆಗಳಿಗೆ ರಕ್ತಬಲಿಯನ್ನು ಕೊಡುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಪದಘಾತಕ್ಕೆ ಪಾತಾಳಶೋಕವು ನಾರ್ದನಿಗೊಳ್ಳ ಹತ್ತಿತು! ಮರ್ತ್ಯಶೋಕವು ಅಂಜಿ

ನಡುಗ ಹತ್ತಿತು! ಸ್ವರ್ಲೋಕವು ಅದ್ಭುತವಾದ ಭ್ರಾಂತಿಗೀಡಾಯಿತು !
 ಹೀಗೆ ಮೂರ್ತೋಕಗಳನ್ನು ಕಕ್ಕಾವಿಕ್ಕೆಯಾಗಿ ಮಾಡಿ ಭೀಷಣವಾದ
 ಗದಾಯುದ್ಧವನ್ನೆಸಗಿದರು.

ಕಂದ ಧಪ್ಪಂದಟ್ಟುಂ ಘಟ್ಟಿನೆ |

ಡೊಪ್ಪೊಗಪ್ಪನೆ ದಿಢಿಲ್ಪುಢಿಲ್ಲೆನೆ ಮೆಯ್ಯಳ್ ||

ಸೊಳ್ಳು ಸೊವಡಪ್ಪಿಸಂಸು |

ಶ್ತಪ್ಪದೆ ಕಡುಕೆಯ್ತು ಘೆಯ್ತು ರೊವರ ನೋವರ್

||೧||

ಗದೆಯು ಗದೆಯನ್ನು ಘಟ್ಟಿಸಲಾಗಿ ಕೆಂಡದ ಕಿಡಿಗಳು ಸಿಡಿದು
 ದಿಕ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಹರಡುತ್ತಿದ್ದವು. “ಇದು ಅರಗಿನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿಯ
 ಸಲುವಾಗಿ! ಇದು ವಿಷಮಿಶ್ರವಾದ ಭೋಜನಕ್ಕೆ! ಇದು ದ್ಯೂತಕ್ಕೆ! ಇದು
 ಇದು ಪಾಂಚಾಲೀ ಕೇಶಾಕರ್ಷಣಕ್ಕೆ! ಇದು ಕಪಟ ಸಭೆಯ ಸಲುವಾಗಿ!”
 ಎಂದು ಗರ್ಜಿಸಿ ದುರ್ಯೋಧನನ ಕಾಲ್ಗಳನ್ನು, ತೋಳ್ಗಳನ್ನು, ಎದೆಯನ್ನು,
 ಕೆನ್ನೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ನೆತ್ತಿಯನ್ನು ಭೀಮನು ತನ್ನ ಗದಾದಂಡದಿಂದ
 ಹೊಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೊಡೆಹೊಡೆಯುತ್ತ ಭೀಮನ ಹೊಡತವು ತಪ್ಪಿತು
 ಮತ್ತು ದುರ್ಯೋಧನನ ಗದೆಯು ಭೀಮನಿಗೆ ತಗಲಿ ಭೀಮನು ಮೂರ್ಛಿ
 ಹೋದನು! ಆಗ ಗಾಂಡೀವಿಯು ಕೆರಳ್ಳು ಸಿಂಹನಾದಂಗೆಯ್ದನು!
 “ಧರ್ಮಯುದ್ಧವನ್ನು ನೆನಿಸಿ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದವನನ್ನು ನಾನು ಕರೆಯಲಾರೆನು”
 ಎಂದು ದುರ್ಯೋಧನನು ಹುರುಪಿನಿಂದ ಗದೆಯನ್ನು ಭಿರನೆ ತಿರುಗಿಸಲು
 ಅದರ ಗಾಳಿಯಿಂದ ಭೀಮನು ಮೂರ್ಛಿ ತೀಡೆದ್ದು ಮತ್ತೆ ಯುದ್ಧ ಕೈದಿ
 ರಾದನು. ಆಗ ಮಾತ್ರ ಭೀಮನು ಭೀಕರವಾದ ಗರ್ಜನೆಯಂಗೆಯ್ದು
 ಆರ್ಭಟಿಸಿ ಸಮರ ಭೈರವನಂತೆ ಭೀಷಣವಾಗಿ ತೋರಿದನು! ಭಯಂಕರ
 ಉತ್ಪಾತಗಳಾಗುವಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವು ಘೋರ ನಿರ್ಘೋಷದಿಂದ ದುಮ್
 ದುಮಿಸ ಹತ್ತಿತು! ಭೀಮನು ಕಾಲದಂಡದಂತೆ ತೋರುವ ತನ್ನ ಗದಾ
 ದಂಡವನ್ನು ಗರಗರನೆ ತಿರುವುತ್ತ ಕ್ಷಣಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಧುರ್ಯೋಧನನ ತೊಡೆ

ಗಳನ್ನು ಕುಟ್ಟಿದನು, ಅವನ ಮುಕುಟವನ್ನು ತನ್ನ ಎಡಗಾಲಿನಿಂದ ನುಚ್ಚು
 ನೂಕುಡಿ ಮಾಡಿದನು! “ಹರಿ ಕೇಳೋ, ಧರ್ಮಸುತ ಕೇಳೋ, ಸುರೇಂದ್ರ
 ಸುತ ಕೇಳೋ, ಮಾದ್ರಿಸುತರೇ ಕೇಳಿ, ಪಾಂಚಾಲೀ ದ್ರೋಹಿಯಾದ ಈ
 ಸುಯೋಧನನನ್ನು ಮುರಿದಿಕ್ಕಿ ಅವನ ರಕ್ತದಿಂದ ಕೆಂಪಾದ ಕೈಗಳಿಂದ
 ಪಾಂಚಾಲಿಯ ಕೇಶೋತ್ತಂಸನಂಗಿಯು ಭೀಮನು ತನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು
 ಕೊನೆಗಾಣಿಸಿದನು!” ಎಂದು ಭೇರಿಯನ್ನು ಹೊಯ್ದಂತೆ ಗಂಭೀರ
 ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಗರ್ಜಿಸಲು ಎಲ್ಲರೂ ಆನಂದದಿಂದ ಬಂದು ತೀರ್ಥಜಲದಿಂದ
 ಭೀಮನನ್ನು ಮಜ್ಜನಂಗಿಯು ಕಸೂರೀ ಕುಂಕುಮದಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಿ
 ದರು. ದ್ರೌಪದಿಯ ಕುಂದಿ ಕಂದಿದ ಮೊಗವು ಇಂದು ಕಳೆಯೇರಿತು,
 ನೇತ್ರೇಂದ್ರೀವರಗಳು ಇಂದು ಅರಳಿದುವು! ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕನ್ನೆಯ ಸ್ವಾಭಿ
 ಮಾನಮೂಲಕವಾದ ರಾಜಸೀಲಾಲಸೆಯು ಪೂರ್ಣವಾಗಲು ಮತ್ತೇನು
 ಬೇಕು? ಸರ್ವರಿಗೂ ಆನಂದದಾಯಿನಿಯಾಗಿ ಮದನನ ಜಯ ವೈಜಯಂತಿ
 ಯಂತೆ ನಲಿಯಹತ್ತಿದಳು. ಎಲ್ಲರೂ ಆನಂದದಿಂದ ತಿರುಗಿ ಹಸ್ತನಾ
 ಪುರಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಅಲ್ಲಿ ಸರ್ವಾನುಮತಿಯಿಂದ ಕೃಷ್ಣನು ಭಾರತಸಮರ
 ಭೈರವನಾದ ಭೀಮಸೇನನಿಗೆ ಒಳ್ಳೆ ಸಮಾರಂಭದಿಂದ ಪಟ್ಟಿಗಟ್ಟಿದನು.

ಕಾವ್ಯ ಕಲ್ಪಲತಾ ಗ್ರಂಥಮಾಲಾ

ಚಂದಾ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ರೂ. ೨-೧೨-೦.

ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ೨-೬-೦.

ಈ ಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾವ್ಯಗಳು ಸರಸವಾದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ದೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಕಟವಾಗುವವು. ಮುಂದಿನ ಸಾರೆ ರನ್ನನ ಗದಾಯುಜ್ಞವು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲ್ಪಡುವದು. ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಷಯಕ ಲೇಖಗಳೂ, ಗದ್ಯವಾಕ್ಯಯು ಪೋಷಕ ಕಥೆಗಳೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುವವು. ಈ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಲಂ ಪುಟದ ನಾಲ್ಕು ಗುಚ್ಛಗಳು.ವಾಚಕರ ಕೈಸೇರುವವು. ಜಯಕರ್ಣಾಟಕ, ಸಾಧ್ವೀ, ಕರ್ಣಾಟಕ ವೈಭವ, ಕಂಠೀರವ, ಕರ್ಮವೀರ, ಮಾತೃಭೂಮಿ, ಸಹಕಾರಿ ನೊದಲಾದ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಸಂಪಾದಕರೂ, ಪಂಡಿತರೂ ಉತ್ತಮ ವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಕೊಣ್ಣೂರ ಹಣಮಂತರಾಯರು, ಬಿ. ಎ.,

ಸಂಸ್ಕಾದಕರು, ವಿಜಾಪುರ.

